

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра обліку і оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти
магістр

на тему: «Методика обліку зносу (амортизації) та аналіз функціонального стану
необоротних активів»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньою програмою
Облік і оподаткування
спеціальності 071 Облік і оподаткування
ступеня вищої освіти магістр
групи 1
Бережна Д. Ю.
Керівник: Лега О. В.
Рецензент: Гнатишин Л. Б.

Полтава 2024 року

ЗМІСТ

	ст.
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ЗНОСУ (АМОРТИЗАЦІЇ) НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ	8
1.1. Економічний зміст зносу (амортизації) необоротних активів	8
1.2. Стан дослідженості проблеми на наукові напрями її вирішення	17
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК ЗНОСУ (АМОРТИЗАЦІЇ) НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ	22
2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства	22
2.2. Облік зносу (амортизації) необоротних активів та відображення інформації у звітності	28
2.3. Податкові аспекти обліку зносу (амортизації) необоротних активів	35
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО СТАНУ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ	41
3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання	41
3.2. Аналіз складу, динаміки та структури необоротних активів	50
3.3. Аналіз показників функціонального стану основних засобів та ефективності їх використання	57
ВИСНОВКИ	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	68
ДОДАТКИ	78

ВСТУП

Актуальність теми. Основні засоби - це ключова складова матеріально-технічної бази будь-якого підприємства. Вони безпосередньо впливають на обсяги виробництва, якість продукції та ефективність господарської діяльності. Облік зносу основних засобів та ретельний аналіз їх функціонального стану є важливими для забезпечення стабільного розвитку підприємства та оптимального використання його ресурсів. З огляду на сучасні економічні реалії, ця тема набуває особливої актуальності з кількох причин:

- з року в рік підприємства змушені вкладати значні кошти в оновлення та модернізацію технічного парку. Вартість основних засобів (машини, обладнання, будівлі) значно зростає, що вимагає ефективного управління амортизаційними відрахуваннями та зносом для оптимального використання наявних активів. Неправильний облік зносу може призвести до неправильного оцінювання вартості активів, що впливає на фінансову звітність та прийняття управлінських рішень;

- зношення основних засобів безпосередньо впливає на ефективність їх використання. Високий рівень зносу може знижувати продуктивність праці, збільшувати витрати на технічне обслуговування, а також призводити до простоїв та збільшення витрат на енергоносії. Підприємства повинні регулярно здійснювати аналіз функціонального стану своїх активів, щоб своєчасно виявляти необхідність у заміні чи модернізації основних засобів, що вплине на зростання прибутковості.

- правильний облік зносу дозволяє визначити точну суму амортизаційних відрахувань, що підприємство повинно відраховувати для забезпечення подальшого оновлення основних засобів. Недооцінка амортизації може призвести до нестачі коштів для заміни застарілих активів, що в свою чергу призводить до фінансових труднощів та зниження конкурентоспроможності підприємства;

- неналежне управління основними засобами може призвести до

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра обліку і оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти
магістр

на тему: «Методика обліку зносу (амортизації) та аналіз функціонального стану
необоротних активів»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньою програмою
Облік і оподаткування
спеціальності 071 Облік і оподаткування
ступеня вищої освіти магістр
групи 1
Бережна Д. Ю.
Керівник: Лега О. В.
Рецензент: Гнатишин Л. Б.

Полтава 2024 року

серйозних ризиків для підприємства. Це можуть бути як фінансові ризики (втрати коштів на підтримку зношених активів), так і операційні (зниження якості продукції, збої у виробництві). Тому своєчасне виявлення зношених або неефективних основних засобів і їх заміна дозволяє знизити операційні та фінансові ризики.

Облік зносу основних засобів та аналіз їх функціонального стану є важливою складовою ефективного управління підприємством. Це дозволяє забезпечити точність фінансової звітності, оптимальне використання активів, зменшення витрат і підвищення прибутковості. В умовах постійного технічного прогресу, зростання вартості основних засобів і змін у законодавстві, ця тема залишається надзвичайно актуальною для підприємств усіх галузей економіки.

Мета і завдання дослідження. Основна мета дослідження полягає в аналізі обліку зносу основних засобів та оцінці їх функціонального стану на прикладі підприємства ХХХХХ з метою визначення ефективності використання основних засобів, виявлення проблемних аспектів і розробки рекомендацій щодо покращення управління технічним потенціалом підприємства. Особливу увагу слід приділити вивченню впливу зносу основних засобів на фінансові результати підприємства, а також на можливість подальшого оновлення матеріально-технічної бази.

Завдання дослідження:

1. Оцінка обліку зносу основних засобів: аналіз методів обліку зносу основних засобів, які використовуються на підприємстві ХХХХХ; оцінка впливу різних методів амортизації на фінансові результати підприємства.

2. Аналіз функціонального стану основних засобів: оцінка рівня зношення основних засобів підприємства та визначення його впливу на ефективність виробництва; визначення ступеня технічної готовності основних засобів до безперебійної роботи та їх вплив на якість продукції.

3. Оцінка впливу зносу на фінансові результати підприємства: дослідження взаємозв'язку між рівнем зносу основних засобів і фінансовими показниками підприємства (рентабельність, витрати на обслуговування, чистий

прибуток); аналіз того, як знос основних засобів впливає на ефективність використання підприємством своїх активів.

4. Розробка рекомендацій щодо оптимізації амортизаційної політики та оновлення матеріально-технічної бази для забезпечення безперервного зростання підприємства.

Таким чином, завдання дослідження дозволять всебічно оцінити стан основних засобів ХХХХХ і визначити ефективні шляхи управління їх обліком і зносом для покращення фінансових результатів і забезпечення стабільного розвитку підприємства.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є основні засоби підприємства - ХХХХХ, зокрема їх облік, знос та функціональний стан. Це включає в себе всі матеріально-технічні активи підприємства, які використовуються в процесі виробництва та надають основу для досягнення господарських результатів, а також впливають на фінансові показники діяльності підприємства. Предметом дослідження є процес обліку зносу основних засобів, методи оцінки їх функціонального стану та вплив цих факторів на ефективність діяльності підприємства.

Методи дослідження. Для досягнення мети дослідження та виконання завдань, передбачених темою, буде застосовано ряд методів, які дозволять всебічно проаналізувати дані і дійти до обґрунтованих висновків.

1. Аналіз документів:

- аналіз первинних облікових документів: для вивчення порядку обліку зносу основних засобів, документів, що регламентують методи амортизації, та даних бухгалтерського обліку, які відображають зміну вартості активів;
- аналіз фінансової звітності підприємства.

Цей метод дозволить з'ясувати, як зносу основних засобів відображено в обліку підприємства, а також оцінити їх вплив на фінансовий стан підприємства.

2. Метод аналізу та синтезу:

- Аналіз: вивчення даних щодо обліку основних засобів, їх зносу,

технічного стану, а також фінансових показників підприємства, пов'язаних з використанням основних засобів (рентабельність, амортизація, витрати на ремонт).

- Синтез: об'єднання отриманих результатів аналізу для визначення загальної картини, що дозволить оцінити ефективність управління основними засобами, виявити потенційні проблеми та розробити рекомендації для їх усунення.

3. Метод порівняння: порівняння даних за різні роки (наприклад, показників зносу основних засобів, амортизації, вартості основних засобів на початок та кінець періоду) для оцінки динаміки змін і впливу на фінансові результати підприємства.

4. Метод коефіцієнтів, що допоможе точніше оцінити стан основних засобів та динаміку їх зносу, що впливає на ефективність виробництва і фінансові результати підприємства.

Застосування зазначених методів дозволить провести комплексний аналіз обліку зносу основних засобів та їх функціонального стану, а також виявити ключові проблеми підприємства в цій сфері. Окрім цього, методи аналізу допоможуть оцінити вплив зносу на фінансові результати, забезпечити рекомендації для оптимізації управління основними засобами та підвищення ефективності виробництва.

Наукова новизна одержаних результатів:

1) встановлено, що переоцінка основних засобів може вимагати змін в обліковій політиці підприємства: якщо підприємство застосовує модель переоцінки для оцінки основних засобів (замість моделі за первісною вартістю), то необхідно регулярно проводити переоцінки для підтримки актуальності даних про вартість активів; вибір методу переоцінки: підприємству потрібно вирішити, який метод використовувати для визначення ринкової вартості активів (наприклад, ринкова вартість, справедлива вартість на основі експертної оцінки, або інші методи).

2) встановлено, що оцінка основних засобів безпосередньо впливає на

облік зносу, оскільки визначає вартість активів, яка є основою для розрахунку амортизаційних відрахувань. Зміни в оцінці активів можуть призвести до зміни амортизації, що впливатиме на величину зносу, а отже, на фінансові результати підприємства. Це може бути як позитивним (зниження витрат), так і негативним (збільшення витрат), в залежності від того, чи збільшується або зменшується оцінка основних засобів.

3) досліджено податкові наслідки, які виникають при фактах визнання амортизованих основних засобів: якщо підприємство використовує податковий облік для розрахунку амортизації, амортизовані основні засоби більше не матимуть амортизаційного відрахування для податкових цілей; у разі вибуття амортизованих активів також можуть виникати податкові наслідки, зокрема пов'язані з переоцінкою або списанням активів.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що надані рекомендації спрямовані на збагачення практики діяльності досліджуваного підприємства конкретними методиками обліку, аналізу і контролю операцій щодо зносу (амортизації) необоротних активів.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження, що ілюструють його новизну, доповідалися й одержали позитивну оцінку на засіданні науково-практичної конференції студентів за результатами проходження виробничих та технологічних практик (жовтень 2023 р., березень 2024 р., вересень 2024 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано тези у матеріалах конференцій загальним обсягом 0,22 др. арк.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ЗНОСУ (АМОРТИЗАЦІЇ) НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ

1.1. Економічний зміст зносу (амортизації) необоротних активів

Амортизація необоротних активів - це процес поступового розподілу вартості активу протягом його корисного строку служби. Це один з основних бухгалтерських та економічних процесів, що забезпечує адекватне відображення вартості використаних активів у фінансових звітах підприємства та відображає фізичне або моральне старіння активів [74]. Розглянемо трактування поняття амортизації в економічній літературі (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Визначення економічного поняття «амортизації» на основі літературних джерел

Білуха М. Т.	Амортизація – це процес поступового перенесення вартості основних виробничих засобів і нематеріальних активів з урахуванням витрат на їх придбання, виготовлення або поліпшення згідно з нормами амортизаційних відрахувань, установленими законодавчими актами.
Борисов А. Б.	Амортизація – поступове зношування основних засобів і перенесення їх вартості на продукцію, що випускається.
Грабова Н. Н.	Амортизація – це форма зношення основних засобів. Розрізняють дві форми фізичного і морального зношення. Перша форма фізичного зношення виникає в процесі використання засобів праці, коли їх робочі органи внаслідок тертя втрачають свої якості Друга – пов'язана з недовикористанням засобів праці, коли під дією природних і часового факторів металеві вузли і механізми машин і знарядь ржавіють, а пластмасові частини і гума старіють.
Лень В. С.	Амортизація – відрахування, при обчисленні яких слід виходити з реальної вартості фондів, тобто відновлювальної вартості, а при встановленні норм амортизаційних відрахувань необхідно враховувати тільки витрати на просте відтворення.
Мочерний С. В.	Амортизація – процес перенесення вартості основних виробничих фондів на готовий продукт в міру фізичного та морального зношування.

На основі даних, наведених в таблиці можна визначити, що більшість вчених дотримуються позиції про те, що амортизація є обчислений у грошовому вираженні знос необоротних активів в процесі їх застосування та

виробничого використання [55].

Амортизація є обов'язковим бухгалтерським процесом, що дозволяє розподіляти витрати на зношення необоротних активів на періоди їх використання (рис. 1.1).

Амортизація є не лише бухгалтерським поняттям, але й важливим економічним інструментом для управління активами підприємства. Її економічний зміст полягає у кількох ключових аспектах:	
Визначення вартості використаних ресурсів	Амортизація дозволяє точно визначити частину вартості активу, яка була використана в процесі виробництва або надання послуг у певному періоді. Це дає змогу підприємствам більш об'єктивно оцінювати свої витрати та правильно розраховувати прибуток на основі «витрачених» ресурсів.
Забезпечення відновлення та оновлення активів	Амортизація створює фінансову базу для відновлення або заміни застарілих та зношених активів. Наприклад, частина амортизаційних відрахувань може бути направлена на придбання нових активів або на модернізацію старих, що підтримує виробничу спроможність підприємства.
Визначення економічної доцільності використання активів	Амортизація також дає змогу аналізувати економічну доцільність подальшого використання активів. Якщо вартість амортизації значно перевищує прибуток від використання конкретного активу, це може свідчити про те, що актив уже морально або фізично застарів і потребує заміни.
Планування та фінансове управління	Амортизаційні відрахування є важливим інструментом для планування фінансових потоків підприємства. Оскільки амортизація є невід'ємною частиною витрат, правильно розрахована амортизація дозволяє підприємствам зменшити податкові зобов'язання і забезпечити стабільність грошових потоків.
Розподіл вартості на періоди використання	Амортизація дозволяє рівномірно розподіляти витрати на необоротні активи на весь їх термін служби. Це необхідно для того, щоб не показувати значні витрати в перший рік придбання активу, а рівномірно розподіляти їх по роках, коли актив приносить доходи.

Рис. 1.1. Економічний зміст поняття амортизації

На сьогодні є значна кількість публікацій стосовно сутності амортизації з юридичної та економічної точок зору, проте немає єдиного науково-обґрунтованого підходу до трактування поняття «амортизації», що впливає на вибір методики її облікового відображення, що, в свою чергу, унеможливорює прийняття ефективних управлінських рішень [7].

Різноманітні погляди вчених на зміст і призначення амортизації є підставою для подальших наукових досліджень цієї проблеми. Чи можна розглядати амортизацію як спосіб накопичення коштів на відтворення основних засобів, які види необоротних активів потребують амортизації, а які ні – власна

точка зору на ці питання подається в даній статті [11] (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Визначення поняття «амортизація»

НП(С)БО 7 «Основні засоби» [41]	ПКУ [49]
Амортизація – систематичний розподіл вартості, яка амортизується, необоротних активів протягом строку їх корисного використання (експлуатації)	14.1.3. амортизація - систематичний розподіл вартості основних засобів, інших необоротних та нематеріальних активів, що амортизується, протягом строку їх корисного використання (експлуатації);
Вартість, яка амортизується, - первісна або переоцінена вартість необоротних активів за вирахуванням їх ліквідаційної вартості	П.138.3.1 Для розрахунку амортизації відповідно до положень цього пункту визначається вартість основних засобів та нематеріальних активів без урахування їх переоцінки (уцінки, дооцінки), проведеної відповідно до положень бухгалтерського обліку.
Не нараховується амортизація	
Амортизація призупиняється на період його реконструкції, модернізації, добудови, дообладнання та консервації.	Не нараховується за період невикористання (експлуатації) основних засобів у господарській діяльності у зв'язку з їх консервацією.
Нарахування амортизації припиняється, починаючи з місяця, наступного за місяцем вибуття об'єкта основних засобів, переведення його на реконструкцію, модернізацію, добудову, дообладнання, консервацію.	Не підлягають амортизації та проводяться за рахунок відповідних джерел: вартість гудвілу; витрати на придбання/самостійне виготовлення невиробничих основних засобів, невиробничих нематеріальних активів; на ремонт, реконструкцію, модернізацію або інші поліпшення невиробничих основних засобів, невиробничих нематеріальних активів.
Нарахування амортизації при застосуванні виробничого методу амортизації припиняється з дати, що настає за датою вибуття об'єкта основних засобів.	Термін «невиробничі основні засоби», «невиробничі нематеріальні активи» означають відповідно основні засоби, нематеріальні активи, не призначені для використання в господарській діяльності платника податку.

Деякі дослідники в якості пропозиції висувають твердження про перенесення сум амортизації зі складу витрат до податкових зобов'язань. Тобто на суму амортизаційних нарахувань зменшується сума податку на прибуток, що підлягає перерахуванню до бюджету [28]. Це надало б змогу встановити високі норми амортизації для всіх необоротних активів не підвищуючи при цьому ціну товару. Встановлення норм амортизації призвело б до прискорення

відшкодування витрат на придбання необоротних активів, а значить підвищило б швидкість обертання грошей на підприємстві (додаток А). Амортизація, що нараховується, з одного боку, є частиною витрат підприємства, а з другого – основним джерелом відшкодування зносу необоротних активів (рис. 1.2) [61].

Амортизація – це систематичний розподіл вартості об’єкта необоротних активів, яка підлягає амортизації, протягом строку його корисної експлуатації			
Інформація необхідна для нарахування амортизації:			
Первісна вартість об’єкта необоротних активів;	Строк корисної експлуатації;	Ліквідаційна вартість, яка передбачається;	Метод нарахування амортизації.
Нарахування амортизації здійснюється щомісяця впродовж строку корисного використання (експлуатації) об’єкта			
Починається з місяця, наступного за місяцем, в якому об’єкт визнано активом;	Припиняється починаючи з місяця, наступного за місяцем вибуття об’єкта;	Призупиняється на період реконструкції, модернізації, консервації об’єкта.	
Строк корисної експлуатації період, упродовж якого підприємство передбачає використовувати об’єкт основних засобів, або кількість одиниць продукції (послуг), яку підприємство очікує отримати від його використання.			
Фактори, які впливають на визначення строку корисної експлуатації			
очікуване використання об’єкта з урахуванням його продуктивності;	фізичний і моральний знос, що передбачається;	правові або подібні обмеження використання об’єкта.	

Рис. 1.2. Основні аспекти нарахування амортизації

У бухгалтерському обліку для 9 груп об’єктів основних засобів, перелічених у п. 5.1 НП(С)БО 7) передбачено 5 методів нарахування амортизації (п. 26 НП(С)БО 7) (рис. 1.3).

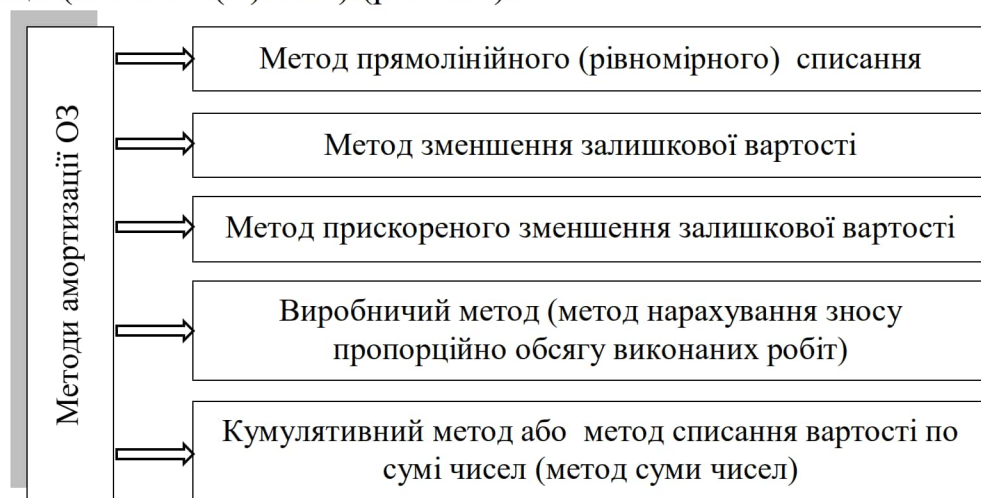

Рис. 1.3. Методи амортизації необоротних активів [41]

Для кожної групи (підгрупи) основних засобів підприємство може використовувати свій метод нарахування амортизації. Для об'єктів усередині однієї групи також можна використовувати різні методи, виділивши їх у підгрупи. Метод амортизації обирають індивідуально для кожного об'єкта основних засобів з урахуванням очікуваного способу отримання економічних вигід від його використання. Обраний метод застосовують послідовно з періоду в період [73]. Проте якщо спосіб отримання економічних вигід змінився, принцип послідовності може бути порушений. Тоді метод амортизації об'єкта основних засобів переглядають (п. 28 НП(С)БО 7 «Основні засоби») [41]. Зміна очікуваного способу отримання економічних вигід є оцінним критерієм (його визначають самостійно). Споживаються майбутні економічні вигоди, що втілені в активі, головним чином через його використання (§ 56 МСБО 16). Проте дія інших чинників часто призводить до зменшення очікуваних економічних вигід, які могли б бути отримані від цього активу (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Підстави для зміни методу амортизації

Можуть бути визнані зміною очікуваного способу отримання економічних вигід і стати підставою для перегляду методу нарахування амортизації об'єкта ОЗ, зокрема:		
інтенсивніше використання (збільшення продуктивності) — випуск за участю активу більшої кількості продукції, робіт, послуг;	фізичний знос активу (в той час, коли цей актив не використовують);	прискорене моральне або комерційне застарівання, що виникає в результаті зміни/удосконалення виробничого процесу, зміни ринкового попиту або очікуваного майбутнього зменшення ціни на продукцію/роботи/послуги, виготовлювані за допомогою активу.
Зміна методу амортизації оз		
новий метод амортизації потрібно застосовувати починаючи з місяця, що настає за місяцем прийняття рішення про зміну методу амортизації (п. 28 НП(С)БО 7).	нова сума амортизації визначається виходячи із залишкової вартості об'єкта ОЗ на початок місяця застосування нового методу амортизації (за мінусом ліквідаційної вартості даного об'єкта) і строку, що залишився до закінчення СКВ, установленого для цього об'єкта (п. 26 Методрекомендацій з бухгалтерського обліку основних засобів, затверджених наказом Мінфіну від 30.09.2003 № 561).	

Обґрунтуванням зміни методу амортизації може виступити висновок про зміну моделі використання об'єкта основних засобів, оформлений відповідною службою, відповідальною за експлуатацію основних засобів. Розпорядчим

документом є наказ (розпорядження) керівника підприємства. Важливо відмітити проблемність ототожнення понять «знос» та «амортизація» в сучасній економічній думці. На наш погляд, ототожнювати ці поняття недоречно. Так як, при їх визначенні часто можуть не співпадати часові межі визнання витрат. Якщо амортизація вказує на ступінь зміни вартості об'єкта основних засобів з початку його використання у виробничому процесі, втрату частини вартості з часом і факторів виробництва, то амортизація характеризує, яка частина переноситься до виробленої продукції, і вартість якої враховується у витратах звітного підприємства періоду, тобто частка спрацювання, зносу основного засобу за певний період.

Таким чином, поняття зносу значно ширше, ніж амортизація, оскільки враховує вартість основного засобу, переведеного на продукцію протягом усього періоду використання, а амортизація – лише за певний звітний проміжок часу та відноситься до складу витрат виробництва й діяльності (рис. 1.4) [73].

Знос необоротних активів - це процес розподілу вартості активу на протязі його корисного терміну служби, коли актив втрачає свою цінність через фізичне старіння, моральне застарівання або зменшення попиту на продукцію або послуги, що виробляються за допомогою цього активу.	
Фізичний - втрата вартості через фізичне зношування активу (наприклад, машин або обладнання).	Моральний - зниження вартості через появу нових, більш ефективних або технологічних моделей.

Рис. 1.4. Економічний зміст поняття знос

Окрім відображення фізичного, морального зносу у амортизації є інша важлива функція – правильне співставлення доходів і витрат по періодах. Необоротні активи використовуються декілька років, а отже, беруть участь у отриманні доходу теж декілька років [17]. Списати одразу всю вартість необоротних активів на витрати – це буде порушенням відповідності доходів і витрат по періодам, тобто бухгалтерського принципу нарахування. Знос необоротних активів – це втрати ними своєї вартості. Більшість підприємств для вирішення проблеми морального зносу збільшують навантаження машин і обладнання, щоб прискорити віддачу їхнього корисного ефекту до настання моменту за старіння. Збільшення навантаження на машини і обладнання для

зменшення морального зносу є однією зі стратегій, яку використовують підприємства з метою збільшення віддачі від інвестицій у основні засоби (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Бухгалтерська та податкова амортизація

Амортизація в бухгалтерського обліку	Амортизація в податковому обліку
Виробничі ОЗ	Тільки ті об'єкти, що визначені як ОЗ в пп. 14.1.138 ПКУ
Невиробничі ОЗ	Ні (п. 138.1.2 ПКУ)
МНМА	Ні
Не обмежені	Мінімальні строки визначені пп. 138.3.3ПКУ
	Строки амортизації

При застосуванні прискореної амортизації «податкові» строки амортизації можуть бути меншими за строки, встановлені в бухгалтерському обліку, не зважаючи на вимоги пп. 138.3.3 ПКУ (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Прискорена податкова амортизація основних засобів [49]

Прискорена податкова амортизація основних засобів		
На період з 01.01.2020 по 31.12.2030 р. (п. 431 підрозд.4 р. ХХ ПКУ) за рішенням (наказом) платника може застосовуватись прискорена амортизація ОЗ, якщо одночасно дотримані такі критерії:		
об'єкт введений в експлуатацію в 2020-2030 р.р.;	об'єкт є новим - не був вживаним і не відображався в обліку у складі ОЗ раніше, у т.ч. в інших осіб;	об'єкт використовується у власній господарській діяльності та не передається в оренду іншим особам (виключення – оренда є основним видом господарської діяльності).
Група ОЗ	Мінімальний строк амортизації, років	
	Прискорений (п. 431 підр. 4 р. ХХ)	Звичайний (ст. 138 ПКУ)
Група 3 (передавальні пристрої)	5	10
Група 4 (машини та обладнання)	2	5
Група 5 (транспортні засоби)	2	5
Група 9 (інші основні засоби)	5	12
Якщо будуть порушені вимоги п. 431 до закінчення строку амортизації ОЗ за прискореним терміном, платник зобов'язаний здійснити перерахунок:		
збільшити фінансовий результат на суму прискореної амортизації, нарахованої з моменту введення основних засобів в експлуатацію (ряд. 4.1.17.1 Додатку ПІ);		зменшити фінансовий результат на суму звичайної амортизації (ряд. 4.2.16.1 Додатку ПІ).

Приклад 1. В грудні 2021 року був введений в амортизація – 2 роки (1500000 грн на рік, 125000 грн в місяць). Але в жовтні 2022 року автомобіль був наданий в оренду іншому підприємству і право на експлуатацію новий автомобіль, первісна вартість 3000000 грн. Застосована прискорена прискорену амортизацію було втрачено. Сума прискореної амортизації за 9 місяців: 1125 000 грн (125 000 x 9). Сума звичайної амортизації: за 9 місяців 2022 р.: 450000 грн (3000000 грн / 5 років (мін. строк експлуатації групи 5 за пп. 138.3.3 ПКУ) /12 міс. x 9 міс.) за 4-й квартал 2022 р.: 150000 грн (3000000 / 5 років x 3 місяці).

Приклад 2. Підприємство вперше ввело в експлуатацію новий автомобіль у травні 2024 року. Первісна вартість - 460 000 грн, ліквідаційна вартість 40000 грн. Отже, амортизована вартість дорівнює 420 000 грн (460000 – 40000). Строк корисного використання, установлений у бухгалтерського обліку, – 4 роки. Метод амортизації - прямолінійний Для цілей податкової амортизації підприємство вирішило скористатися правом з п. 43 1 підрозд. 4 р. ХХ ПКУ і замортувати авто за 2 роки (умови для цього виконуються: авто є новим, введено в експлуатацію в період з 01.01.2020 р. до 31.12.2030 р., використовуватиметься у власній господарській діяльності).

Таблиця 1.6

Бухгалтерська та податкова амортизація основних засобів

Об'єкт	Група	Строк використання в бух. обліку	Мінімальний строк з пп. 138.3.3 ПКУ	Строк використання в податковому обліку	Дт	Кт	Сума	Податкова амортизація
Будівля складу	3	50	20	50	93	131	200000	200 000
Генератор	4	5	5	5	91	131	15000	15 000
Пожежна сигналізація	9	6	12	12	92	131	12600	6 300
Комп'ютер	11	4	МНМА	Не амортизується	92	132	19000	-
Велотренажер	6	5	Невиробничий об'єкт	Не амортизується	92	131	10000	-
Разом	х	х	х	х	х	х	256 600	221 300

Приклад 3. Підприємство придбало основні засоби, первісна вартість якого становить 330000,00 грн. Ліквідаційна вартість такого основного засобу 10000 грн. Строк корисного використання (експлуатації) - 4 роки.

Прямолінійний метод амортизації. Річна сума амортизації ($\sum A_p$) визначається діленням вартості, яка амортизується (AB), на строк корисного використання об'єкта ОЗ (СКВ): $\sum A_p = AB / СКВ$ (додаток Б). Розрахунок:

1) Розраховуємо амортизаційну вартість: $AB = 330\ 000,00 \text{ грн} - 10000,00 \text{ грн} = 320\ 000,00 \text{ грн}$.

2) Розраховуємо річну суму амортизації: $\sum A_p = 320\ 000,00 \text{ грн} / 4 \text{ р.} = 80000,00 \text{ грн}$.

3) Розраховуємо місячну суму амортизації: $\sum A_m = 80\ 000,00 \text{ грн} / 12 \text{ міс.} = 6666,67 \text{ грн}$.

Метод зменшення залишкової вартості. Існують види довгострокових активів, які вже на ранній стадії використання втрачають більшу частину своєї вартості, наприклад, автомобіль. Іноді також висловлюються думка, що на активи на ранній стадії використання потрібно значно менше витрат на утримання і експлуатацію, ніж потім, коли вони зношені (табл. 1.7).

Тому зручніше нараховувати амортизацію за методом зниженої величини, оскільки сума амортизації та витрати на утримання доповнюють один одного. Останню розраховують за такою формулою:

$$\text{Норма амортизації} = \left(1 - \sqrt[n]{\frac{\text{ліквідаційна вартість}}{\text{первісна вартість}}} \right) \times 100\% \quad (1.1)$$

де n – кількість років корисної експлуатації об'єкта.

Таблиця 1.7

Нарахування методом зменшення залишкової вартості, грн

Рік	Розрахунок	Амортизаційні відрахування	Накопичена амортизація (знос)	Залишкова вартість
Первісна вартість				330 000,00
1	$330000,00 \times 58,28 \%$	192324,00	192324,00	137676,00
2	$137676,00 \times 58,28 \%$	80237,57	272561,57	57438,43
3	$57438,43 \times 58,28 \%$	33475,12	306036,69	23963,31
4		13963,31	320000,00	10000,00

Сума амортизаційних відрахувань за останній рік експлуатації об'єкта визначається як різниця між залишковою вартістю об'єкта на початок останнього року експлуатації та його ліквідаційною вартістю:

$$\sum A_p \text{ за 4-й рік} = 23\,963,31 - 10\,000,00 = 13\,963,31 \text{ грн.}$$

Визначаємо місячну суму амортизації:

- за 1-й повний рік експлуатації - $(192\,324,00 \text{ грн} / 12 \text{ міс.}) = 16027,00 \text{ грн};$

- за 2-й рік експлуатації - $(80\,237,57 \text{ грн} / 12 \text{ міс.}) = 6689,46 \text{ грн};$

- за 3-й рік експлуатації - $(33\,475,12 \text{ грн} / 12 \text{ міс.}) = 2789,59 \text{ грн};$

- за 4-й рік експлуатації - $(13\,963,31 \text{ грн} / 12 \text{ міс.}) = 1163,61 \text{ грн.}$

Метод прискореного зменшення залишкової вартості. Річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітнього року чи первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації, яка обчислюється, виходячи зі строку корисного використання об'єкта, і подвоюється: $\sum A_p = ЗВ \text{ або } ПВ \times Н_p \times 2 .$

Річна норма амортизації визначається діленням 100 % на кількість років корисного використання об'єкта основних засобів (табл. 1.8).

Розрахунок:

1) Розраховуємо річну норму амортизації за перший рік експлуатації основних засобів: $Н_p = 100 \% / 4 \text{ р.} = 25 \%.$

2) Розподіл амортизаційних відрахувань на весь період корисного використання об'єкта основних засобів:

Амортизація в останній рік експлуатації визначається розрахунково: сума, що амортизується, мінус накопичена за попередні роки амортизація.

3) Визначаємо місячну суму амортизації:

- за 1-й повний рік експлуатації - $(165\,000,00 \text{ грн} / 12 \text{ міс}) = 13\,750,00 \text{ грн};$

- за 2-й рік експлуатації - $(82\,500,00 \text{ грн} / 12 \text{ міс}) = 6875,00 \text{ грн};$

- за 3-й рік експлуатації - $(41\,250,00 \text{ грн} / 12 \text{ міс}) = 3437,50 \text{ грн};$

- за 4-й рік експлуатації - $(31\,250,00 \text{ грн} / 12 \text{ міс}) = 2604,16 \text{ грн.}$

Таблиця 1.8

**Нарахування амортизації методом прискореного зменшення
залишкової вартості, грн**

Рік	Розрахунок	Амортизаційні відрахування	Накопичена амортизація (знос)	Залишкова вартість
Первісна вартість				330000,00
1	$330000,00 \times 25\% \times 2$	165000,00	165000,00	165000,00
2	$165000,00 \times 25\% \times 2$	82500,00	247500,00	82500,00
3	$82500,00 \times 25\% \times 2$	41250,00	288750,00	41250,00
4		31250,00	330000,00	10000,00

Виробничий метод. Обсяг продукції, який підприємство очікує виробити за 4 роки використання основних засобів, становить 1500000 штук. Для розрахунку суми амортизаційних відрахувань за місяць дані про фактичний обсяг продукції, виробленої за місяць, наведено в табл. 1.9.

1) Розраховуємо виробничу ставку амортизації: $BSA = 330000,00 / 1500000 = 0,22$ грн/од.

2) Розрахунок місячних амортизаційних відрахувань:

Таблиця 1.9

Нарахування амортизації виробничим методом, грн

Місяць	Фактичний обсяг виробництва	Розрахунок	Амортизаційні відрахування	Накопичена амортизація (знос)	Залишкова вартість
Первісна вартість					330 000,00
1	10000	$10000 \times 0,22$	2200,00	2200,00	327800,00
2	8000	$8000 \times 0,22$	1760,00	3960,00	326040,00
3	9000	$9000 \times 0,22$	1980,00	5940,00	324060,00
4	11000	$11000 \times 0,22$	2420,00	8360,00	321640,00

Кумулятивний метод. Річна сума амортизації визначається як добуток вартості, яка амортизується, і кумулятивного коефіцієнта (k): $\sum A_p = AB \times k \times 2$. Кумулятивний коефіцієнт розраховується діленням кількості років, що лишаються до кінця строку корисного використання об'єкта ОЗ (СКВ_{зал}), на суму числа років його корисного використання: $k = \text{СКВ}_{\text{зал}} / \sum \text{Років СКВ}$ (табл. 1.10). Розрахунок 1) Розрахунок суми річних амортизаційних відрахувань матиме наступний вигляд.

2) Визначаємо місячну суму амортизації:

- за 1-й повний рік експлуатації - $(128\ 000,00 \text{ грн} / 12 \text{ міс.}) = 10\ 667,00 \text{ грн}$;

- за 2-й рік експлуатації - $(96\ 000,00 \text{ грн} / 12 \text{ міс.}) = 8000,00 \text{ грн}$;

- за 3-й рік експлуатації - $(64\ 000,00 \text{ грн} / 12 \text{ міс.}) = 5333,00 \text{ грн}$;

- за 4-й рік експлуатації - $(32\ 000,00 \text{ грн} / 12 \text{ міс.}) = 2667,00 \text{ грн}$.

Таблиця 1.10

Нарахування амортизації кумулятивний методом, грн

Рік	Кумулятивний коефіцієнт	Розрахунок	Амортизаційні відрахування	Накопичена амортизація (знос)	Залишкова вартість
Первісна вартість					330 000,00
1	$4/(1+2+3+4) = 0,4$	$320000,00 \times 0,4$	128000,00	128000,00	202000,00
2	$3/(1+2+3+4) = 0,3$	$320000,00 \times 0,3$	96000,00	224000,00	106000,00
3	$2/(1+2+3+4) = 0,2$	$320000,00 \times 0,2$	64000,00	288000,00	42000,00
4	$1/(1+2+3+4) = 0,1$	$320000,00 \times 0,1$	32000,00	320000,00	10000,00

Знос (амортизація) необоротних активів є ключовим економічним процесом, що дозволяє підприємствам коректно відображати витрати на використання своїх основних засобів у фінансовій звітності та ефективно планувати оновлення активів. Це необхідний елемент для забезпечення безперебійної роботи підприємства, стабільного розвитку та фінансової стійкості.

1.2. Стан дослідженості проблеми на наукові напрями її вирішення

Пошук шляхів вдосконалення обліку зносу та амортизації основних засобів є важливим з кількох причин:

1. Точність фінансової звітності: правильний облік зносу дозволяє точно відображати фінансовий стан підприємства, оскільки знос впливає на вартість активів і, відповідно, на чистий прибуток.

2. Планування інвестицій: зрозуміле уявлення про стан основних засобів

допомагає підприємствам планувати капітальні вкладення, зокрема заміну старих активів або їх модернізацію.

3. Оптимізація податкових витрат: коректний облік амортизації може впливати на податкові зобов'язання підприємства. Вдосконалення цих процесів допоможе знизити податковий тягар.

4. Покращення управлінських рішень: достовірна інформація про знос і амортизацію основних засобів дозволяє керівництву приймати обґрунтовані рішення щодо управління активами, що може підвищити ефективність роботи підприємства.

5. Запобігання фінансовим ризикам: вдосконалений облік допомагає виявляти ризики, пов'язані з недооцінкою чи переоцінкою активів, що може призвести до фінансових втрат.

6. Адаптація до змін у законодавстві: часті зміни в податковому та бухгалтерському законодавстві вимагають постійного вдосконалення облікових практик, щоб уникнути санкцій і штрафів.

7. Підвищення конкурентоспроможності: ефективний облік основних засобів забезпечує оптимальне використання ресурсів, що може підвищити конкурентоспроможність підприємства на ринку.

Таким чином, вдосконалення обліку зносу та амортизації основних засобів є критично важливим для забезпечення стабільного фінансового стану та успішного розвитку підприємства. Тому, у табл. 1.11 систематизовано основні проблемні питання обліку зносу (амортизації) основних засобів та можливі шляхи їх рішення, на підставі опрацьованих наукових джерел.

Таблиця 1.11

Облік зносу (амортизації) основних засобів: стан дослідження проблеми

Проблемні питання	Шляхи вирішення
1	2
Бойко Л. І., Громаков О. І. [7]	
1. Фіскальний характер нарахування амортизації: як вплине фіскальний підхід до нарахування амортизації на реальну вартість основних фондів?	1. Перегляд підходів до нарахування амортизації: запровадження системи, яка б сприяла реальному оновленню засобів виробництва, зокрема через зменшення термінів амортизації.

1	2
2. Подвійний облік амортизаційних відрахувань: які негативні наслідки виникають через існування подвійного обліку амортизації в податковому та бухгалтерському обліку?	2. Відмова від подвійного обліку: Розробка моделі обліку, що базується на бухгалтерських нарахуваннях з корекціями для податкових цілей, щоб уникнути плутанини і знизити податковий тягар.
4. Відсутність єдності між фінансовим і податковим обліком: які труднощі виникають через розбіжності між фінансовим та податковим обліком амортизації основних засобів?	4. Удосконалення облікових практик: співпраця між бухгалтерами і податковими консультантами для створення більш інтегрованих облікових систем, які б відповідали реальним потребам бізнесу.
5. Недостатня раціоналізація документів та методів обліку: які недоліки в існуючих документах та методах обліку потребують удосконалення?	5. Раціоналізація документообігу: розробка нових стандартів і методик обліку амортизації, адаптованих до умов, для підвищення ефективності обробки інформації.
Василішин С. І., Тредіт В. Є. [9]	
1. Зношеність основних засобів: як впливають темпи зростання зношеності основних засобів на ефективність сільськогосподарських підприємств?	1. Аналіз та моніторинг зношеності: регулярний моніторинг зношеності основних засобів і розробка стратегій оновлення, які б дозволили зменшити вплив зношення на продуктивність.
2. Відповідність національних і міжнародних стандартів: які основні розбіжності між національними та міжнародними стандартами обліку основних засобів і амортизації?	2. Гармонізація стандартів: розробка рекомендацій для приведення національних стандартів у відповідність до міжнародних, що сприятиме покращенню облікової практики.
3. Недостатність витратного підходу: які наслідки виникають через неможливість повного відтворення основних засобів за теперішнього витратного підходу до обліку амортизації?	3. Перегляд витратного підходу: введення альтернативних підходів до обліку амортизації, що дозволять краще відображати реальну вартість та можливість відтворення основних засобів.
4. Відсутність амортизаційного фонду: які переваги можуть бути відображені в обліку амортизаційного фонду, і чому це важливо для сільськогосподарських підприємств?	4. Формування амортизаційного фонду: запровадження механізму акумулювання коштів амортизаційного фонду на окремому субрахунку для цілей оновлення основних засобів.
5. Управлінські рішення: як вдосконалення обліку амортизації може вплинути на прийняття управлінських рішень щодо відтворення основних засобів?	5. Покращення управлінських практик: Впровадження нових облікових систем, які б надавали точну та своєчасну інформацію для прийняття управлінських рішень, зокрема щодо інвестицій в основні засоби.
Хома С. В. [72]	
1. Метод нарахування амортизації: які переваги та недоліки має застосування методу рекурентних норм для нарахування амортизації нафтових свердловин?	1. Аналіз методу рекурентних норм: провести експериментальні дослідження для оцінки ефективності методу рекурентних норм у різних умовах видобутку.
2. Первісна оцінка основних засобів: яким чином облікові дані продавця можуть покращити формування первісної оцінки вже використаних основних засобів?	2. Вдосконалення первісної оцінки: розробити методики оцінки, які інтегрують дані продавця, для більш точної оцінки зношеності активів.

1	2
3. Поліпшення основних засобів: як обліковувати витрати на поліпшення основних засобів, якщо вони не впливають на якісні або кількісні характеристики активу?	3. Облік поліпшень: ввести чіткі критерії для класифікації витрат на поліпшення, що дозволить правильно їх відображати в обліку.
4. Організація обліку: як запровадження інвентарних карток може поліпшити організацію обліку нафтових та газових свердловин?	4. Впровадження інвентарних карток: розробити і затвердити шаблони інвентарних карток, що включатимуть усю необхідну інформацію для нарахування амортизації.
5. Функції амортизації: які основні функції амортизації є найбільш важливими в сучасних ринкових умовах?	5. Трактування функцій амортизації: проводити семінари та тренінги для бухгалтерів та менеджерів для кращого розуміння функцій амортизації в практиці.
6. Відповідність бухгалтерського і податкового обліку: як усунути невідповідність між даними бухгалтерського обліку та податковою звітністю щодо вартості основних засобів?	6. Гармонізація обліку: створити методичні рекомендації для уніфікації обліку амортизації в бухгалтерії та податковій звітності.
Гавриловський О. С., Лук'яненко Л. І. [11]	
1. Регулювання амортизації: як відрізняються види, функції та методи нарахування амортизації в податковій та обліково-аналітичній системах України?	1. Аналіз регуляцій: провести детальний аналіз відмінностей між податковими та обліковими нормами щодо амортизації, щоб визначити оптимальні підходи для підприємств.
2. Вплив облікової інформації на фінансову звітність: як якість облікової інформації впливає на фінансову звітність підприємств?	2. Підвищення якості облікової інформації: розробити рекомендації для бухгалтерів щодо забезпечення повноти та достовірності облікових даних.
3. Економічний зміст категорій: які основні проблеми виникають через недостатнє розуміння бухгалтерів економічного змісту таких категорій, як «основні засоби», «зношення» та «амортизація»?	3. Навчання та підвищення кваліфікації: організувати курси та тренінги для бухгалтерів щодо економічного змісту основних термінів і понять.
4. Адаптація до ринкових умов: як підприємства можуть адаптувати свою амортизаційну політику до змінюваних економічних умов?	4. Гнучка амортизаційна політика: розробити стратегії для гнучкої амортизаційної політики, яка б враховувала специфіку діяльності підприємства та ринкові умови.
5. Амортизаційна політики: яким чином амортизаційна політика держави та підприємств впливає на відновлення основних засобів?	5. Моніторинг та оцінка: впровадити системи моніторингу та оцінки ефективності амортизаційної політики, що дозволять вчасно вносити корективи.
Лазебник Л. Л. [30]	
1. Недоінвестування української економіки: які основні чинники впливають на недоінвестування української економіки, і як амортизаційні відрахування можуть вплинути на цю ситуацію?	1.*Стимулювання інвестиційної активності: розробка стратегій, які б посилили інвестиційну активність шляхом оптимізації амортизаційних відрахувань.

1	2
2. Економічна та фінансова концепції амортизації: які відмінності між економічною та фінансовою концепціями амортизації основних засобів в Україні, і які з них є більш ефективними для стимулювання інвестицій?	2. Впровадження фінансової концепції: запропонувати адаптацію фінансової концепції амортизації, що дозволить максимально використовувати амортизаційні ресурси для оновлення основних засобів.
3. Вилучення коштів з обігу: які наслідки для економіки підприємств можуть виникнути внаслідок вилучення частини грошових ресурсів із загального обігу при відновленні амортизаційного фонду?	3. Розробка нових механізмів обліку: знайти шляхи для відображення невикористаних сум амортизаційних відрахувань у бухгалтерському обліку.
4. Нормативно-правове забезпечення: які зміни в нормативно-правовій базі необхідні для впровадження фінансової концепції амортизації?	4. Зміни в оподаткуванні: розглянути можливість збільшення податкової бази податку на прибуток за рахунок включення невикористаних амортизаційних сум у податкову базу.
Куць Т. В., Маріонда О. Л. [28]	
1. Оцінка ліквідаційної вартості: чому підприємства часто визначають ліквідаційну вартість на нуль, і які наслідки це має для обліку амортизації?	1. Розробка методик оцінки ліквідаційної вартості: створення рекомендацій або методик для більш обґрунтованого визначення ліквідаційної вартості активів, що дозволить зменшити випадки, коли вона дорівнює нулю.
2. Труднощі прогнозування вартості: які фактори ускладнюють прогнозування реальної ліквідаційної вартості необоротних активів після закінчення строку їх експлуатації?	2. Аналіз ринкових умов: проведення досліджень ринкових умов і трендів, які можуть вплинути на вартість ліквідації, що сприятиме більш точному прогнозуванню.
3. Амортизаційна база: як визначення амортизаційної бази лише на основі первісної вартості впливає на фінансові результати підприємства?	3. Вдосконалення облікової політики: запровадження більш гнучкої облікової політики, яка б дозволяла враховувати можливі зміни ліквідаційної вартості в процесі експлуатації активів.
Щирська О. В. [74]	
1. Неузгодженість термінів: які проблеми виникають через неузгодженість у трактуванні понять «амортизація», «знос» та «зношення» в нормативних документах?	1. Стандартизація термінів: розробити рекомендації щодо стандартизації термінів, які використовуються в бухгалтерському обліку, щоб усунути неузгодженості та забезпечити єдине тлумачення.
2. Визначення амортизації: чому важливо чітко визначити сутність поняття «амортизація» як процес нарахування зносу?	2. Удосконалення нормативних документів*: переглянути та вдосконалити чинні П(С)БО та інструкції, щоб вони відображали нові визначення та підходи до амортизації, зносу.
3. Елементи облікової політики: які недоліки в існуючій обліковій політиці амортизації існують, і як їх можна усунути?	3. Адаптація облікової політики: впровадити зміни в облікову політику, які б ураховували нові визначення та підходи, з метою підвищення ефективності бухгалтерського обліку і забезпечення достовірності облікової інформації.

Отже, узагальнимо основні напрямки, які можна реально впровадити на підприємствах аграрної сфери для вдосконалення обліку зносу (амортизації) основних засобів:

1. Впровадження автоматизованих систем обліку: використання програмних рішень може значно полегшити облік основних засобів, автоматизувати нарахування амортизації та зменшити ймовірність помилок.

2. Компонентний облік основних засобів: перехід на компонентний облік дозволить підприємствам точніше відображати стан і знос окремих елементів основних засобів. Це допоможе у випадках ремонту або заміни частин, а також полегшить управління ресурсами.

3. Регулярний моніторинг та переоцінка основних засобів: впровадження системи регулярної оцінки вартості активів та їх технічного стану дозволить оперативно виявляти проблеми, пов'язані зі зносом, і приймати відповідні рішення щодо їх заміни або модернізації.

Ці напрямки можуть суттєво покращити управління основними засобами в аграрній сфері, підвищити ефективність використання ресурсів і фінансовий результат підприємства.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК ЗНОСУ (АМОРТИЗАЦІЇ) НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ

2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства

Згідно Статуту підприємства приватна агрофірма «Урожай» (далі – ХХХХХ), створено у відповідності до законодавства України для здійснення господарської, фінансово-інвестиційної, комерційної та іншої діяльності з метою отримання прибутку.

Предмет діяльності ХХХХХ: виробництво, заготівля, зберігання, реалізація, переробка, транспортування сільгосппродукції; закупівля сільгосппродукції, товарно-матеріальних цінностей, в т. ч. в населення за готівку; оренда земельних ділянок сільськогосподарського та сільськогосподарського призначення дня ведення товарного сільськогосподарського виробництва; вирощування зернових, технічних та інших культур, не віднесених до інших класів рослинництва; овочівництво, декоративне садівництво та вирощування продукції розсадників; тваринництво: розведення великої рогатої худоби; овець, кіз, коней; свиней; птиці; інших тварин; вирощування культур в поєднанні з тваринництвом (змішане сільське господарство).

Мета діяльності ХХХХХ – здійснювати самостійну, ініціативну, систематичну, на власний ризик господарську діяльність з метою одержання прибутку, наступного його розподілу між учасниками та досягнення економічних та соціальних результатів.

Досягнення мети діяльності ХХХХХ забезпечується здійсненням наступних видів діяльності:

- а) вирощування продукції рослинництва та тваринництва, її заготівля, переробка;
- б) надання робіт та послуг в сільському господарстві;

в) заготівля шляхом закупки сільгосппродукції (рослинництва) у населення, селянсько-фермерських господарств та інших підприємств за готівковий та безготівковий розрахунок.

Облікова політика - це сукупність принципів, методів і процедур, які підприємство обирає для ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності. Вона визначає, як саме здійснюватиметься облік та відображення фінансових операцій у обліку, а також включає вимоги щодо методів оцінки, вибору облікових стандартів, а також порядок оформлення і подання фінансової звітності.

Таблиця 2.1

Облікова політика підприємства

Облікова політика підприємства повинна відповідати наступним загальним принципам:	
Принцип достовірності	бухгалтерський облік повинен забезпечувати точне та правдиве відображення фінансових операцій підприємства.
Принцип послідовності	підприємство повинно використовувати однакові методи обліку для подібних операцій у кожному звітному періоді, а зміни в обліковій політиці повинні бути обґрунтовані.
Принцип обачності	підприємство повинно обирати такі методи обліку, які мінімізують ймовірність завищення активів і доходів або заниження зобов'язань і витрат.
Принцип повного розкриття	підприємство повинно надавати у своїй фінансовій звітності всю необхідну інформацію для розуміння користувачами фінансової звітності фінансового стану та результатів діяльності.
Принцип нейтральності	облікова політика повинна бути такою, що не створює перекосів в оцінках, які можуть вплинути на фінансові результати чи податкові зобов'язання підприємства.

У Наказі про облікову політику ХХХХХ у частині обліку зносу (амортизації) необоротних активів зазначено:

- гранична вартість віднесення об'єктів до числа інших необоротних матеріальних активів у розмірі менше 10000 грн;
- амортизацію інших необоротних матеріальних активів нараховувати одноразово у першому місяці експлуатації у розмірі 100 % їх вартості;
- гранична вартість віднесення матеріальних активів до числа основних засобів у розмірі понад 20000 грн та очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких з дати введення в експлуатацію становить понад один рік

(або операційний цикл, якщо він довший за рік);

– строк корисного використання об'єктів основних засобів встановити згідно технічних паспортів, а за їх відсутності на основі висновку технічної комісії, враховуючи технічні характеристики та умови використання об'єктів;

– амортизацію основних засобів нараховувати прямолінійним методом;

– розрахунок амортизаційної вартості об'єктів основних засобів до проведення переоцінки з установленням нульової ліквідаційної вартості;

– встановити ліквідаційну вартість після проведення переоцінки згідно з висновками незалежного експерта;

– переоцінку основних засобів, які раніше були переоцінені, проводити щорічно, щоб залишкова вартість на дату балансу суттєво не відрізнялася від справедливої вартості;

– при вибутті об'єктів основних засобів, які раніше були переоцінені, перевищення сум попередніх дооцінок над сумою попередніх уцінок залишкової вартості цього об'єкта основних засобів включати до складу нерозподіленого прибутку з одночасним зменшенням додаткової вартості;

– порогом суттєвості з метою відображення переоцінки основних засобів вважати величину, що дорівнює 10-% відхиленню залишкової вартості об'єктів обліку від їх справедливої вартості.

Для деталізації положень, викладених у Наказі про облікову політику підприємства розробляються додатки: Робочий план рахунків та Графік документообороту (додаток В).

Основою формування облікової політики основних засобів є її елементи, тобто конкретні принципи, методи і процедури ведення обліку та складання фінансової звітності. Облікова політика підприємства повинна бути максимально прозорою та адаптованою до його специфіки. Раціональна облікова політика сприяє отриманню об'єктивної фінансової інформації, що є основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Спираючись на норми чинного законодавства та важливості формування правдивої інформації для внутрішніх та зовнішніх користувачів, автори

виділяють положення, які мають бути обов'язково висвітлені в Наказі про облікову політику підприємства (рис. 2.1) (додаток Г).

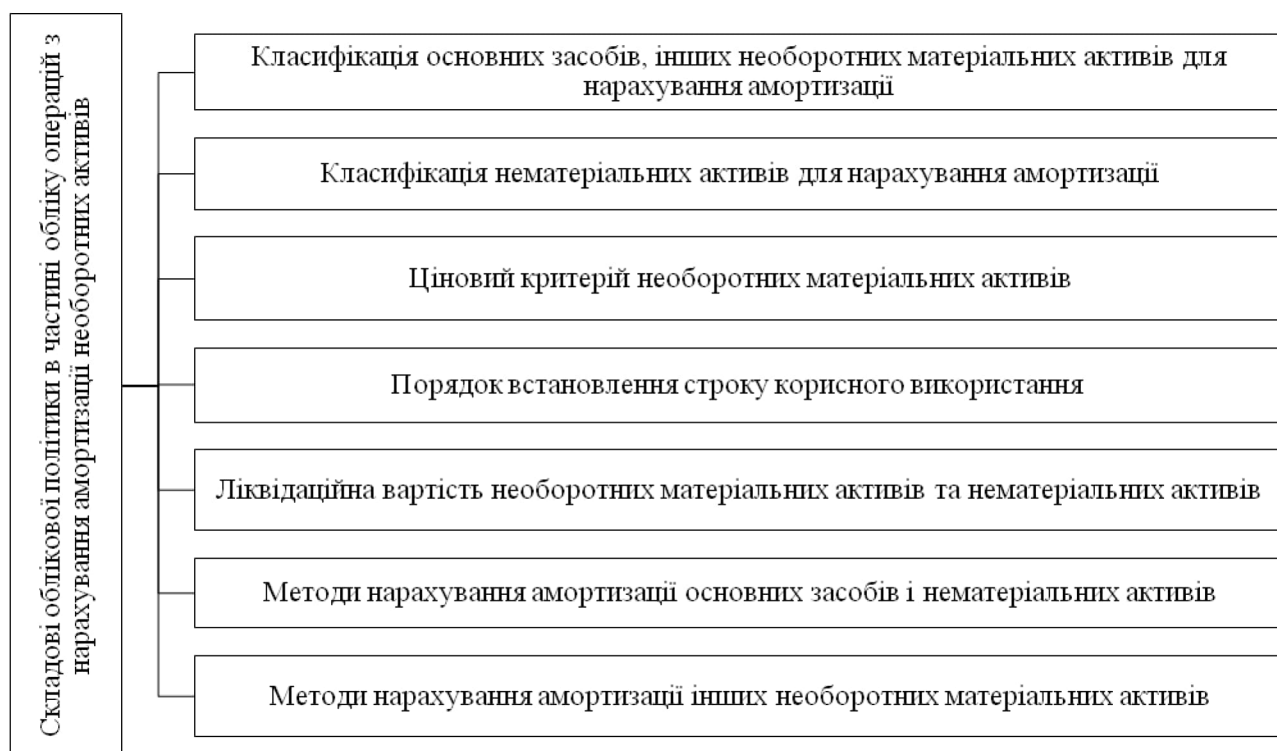

Рис. 2.1. Формування інформації щодо амортизації необоротних активів у Положенні про облікову політику

Отже, облікова політика повинна бути об'єктивною, містити елементи, що визначають методику та організацію обліку і не бути перенасиченою положеннями, що мають однозначне трактування і не передбачають вибору.

2.2. Облік зносу (амортизації) необоротних активів та відображення інформації у звітності

Облік зносу (амортизації) необоротних активів є важливою частиною бухгалтерського обліку підприємства, оскільки він впливає на фінансові результати та податкові зобов'язання. Правильне нарахування амортизації дозволяє точніше відобразити знос активів та забезпечити коректне визначення чистого прибутку підприємства. У зв'язку з цим, амортизація необоротних

активів має особливе значення не лише для бухгалтерії, але й для фінансової та податкової звітності.

З метою нарахування амортизації на основні засоби без здійснення додаткових вибірок і розрахунків, враховуючи, що інвентарна картка є уніфікованим документом, а для розрахунку амортизації за методами, передбаченими національними стандартами потрібні різні дані, пропонуємо здійснити її вдосконалення додатками, диференційованими за методами амортизації. Схема організації обліку нарахування амортизації наведена на рис. 2.2.

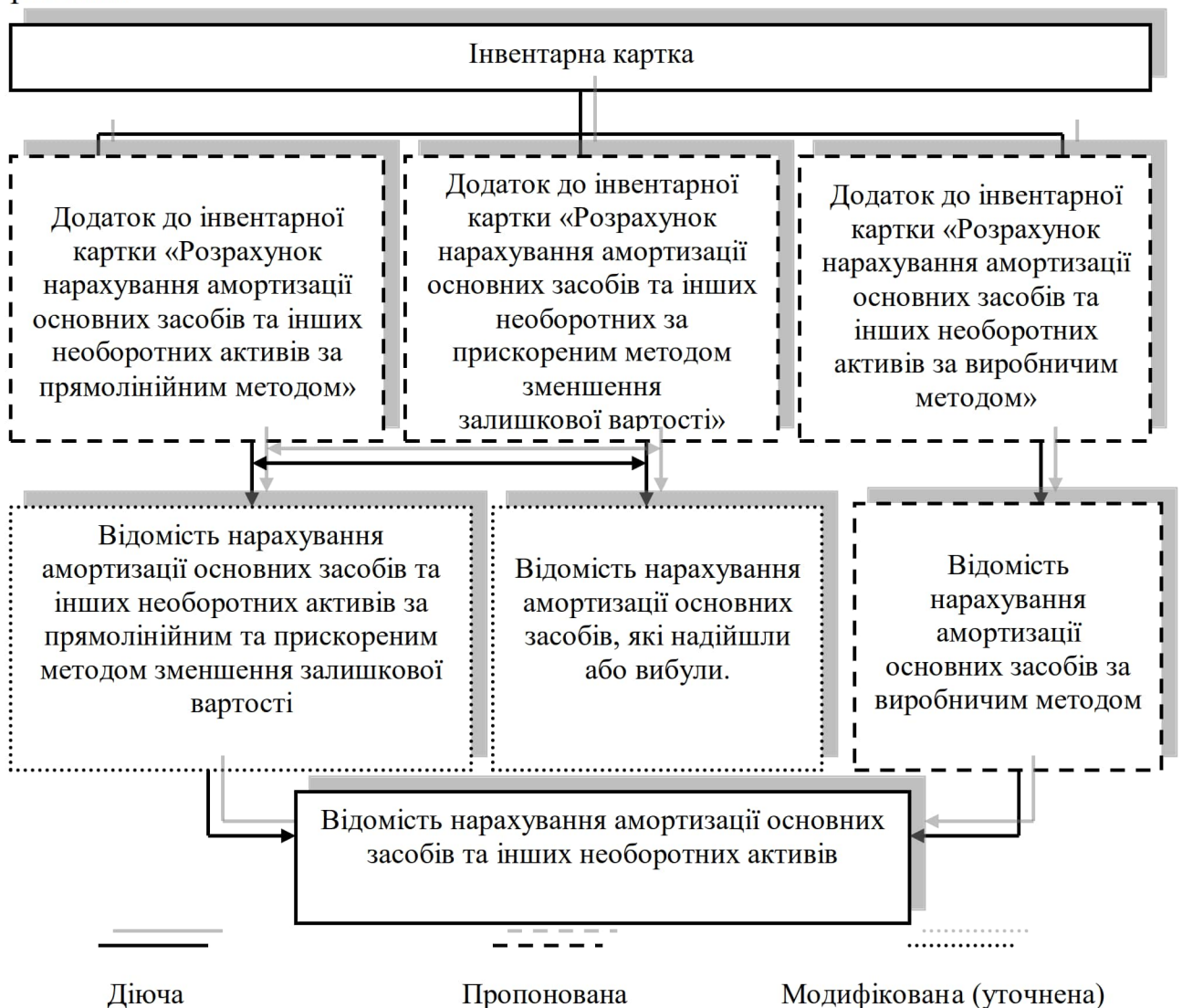

Рис. 2.2. Схема організації обліку нарахування амортизації

Первинний облік амортизації є частиною загальної системи бухгалтерського обліку необоротних активів, який забезпечує відображення в

обліку здійснених господарських операцій із нарахування амортизації необоротних активів.

Вважаємо, що доцільним доповнення Розрахунку (після рядка «Річна сума амортизації») додатковим реквізитом строком корисного використання основного засобу та метод нарахування амортизації (рис. 2.3).

XXXXX									
Ідентифікаційний код за ЄДРПОУ									
Розрахунок амортизації основних засобів (крім інших необоротних матеріальних активів) за серпень 2022 р.									
Субрахунок	Інвентарний номер	Назва об'єкта	Вартість, яка амортизується	Річна сума амортизації	Кількість місяців корисного використання (експлуатації) у періоді	Сума зносу на початок періоду	Сума нарахованої амортизації за період	Сума зносу на кінець періоду (гр. 7 + гр. 8)	Субрахунок витрат
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
104	1876545	Ноутбук Lenovo 1234	22000	4400	1	-	366,67	366,67	92
105	3465789	Транспортний засіб Hyundai Santa FE HTRAC	550 000	110000	1	449 166,67	9166,67	458 333,34	13
Всього						449 166,67	9533,34	458700,01	
Відмітка бухгалтерської служби про відображення у регістрах бухгалтерського обліку:									
Назва облікового регістру	Метод нарахування амортизації	За дебетом рахунку (субрахунку, коду аналітичного обліку)			За кредитом рахунку (субрахунку, коду аналітичного обліку)		Сума		
		92			131		366.67		
		231			131		9166.67		
Особа, яка відобразила господарську операцію в бухгалтерському обліку <i>підпис</i> бухгалтер А. П. Приходько «31» серпня 2022 р. Головний бухгалтер <i>підпис</i> Марина ШЕВЧЕНКО									

Рис. 2.3. Розрахунок амортизації основних засобів (крім інших необоротних матеріальних активів)

Узагальнимо документи щодо нарахування та розподілу амортизації основних засобів та інших необоротних активів у додатку Д.

Облік зносу (амортизації) необоротних активів є частиною автоматизованого облікового процесу з необоротними активами, що охоплює широке коло операцій. До яких належать: надходження активів; оцінка об'єктів у ході оприбуткування їх на баланс; нарахування амортизації; проведення модернізації та їх вибуття.

У бухгалтерському обліку відповідно до Інструкції до плану рахунків № 291 від 30.11.1999 р., амортизація необоротних активів відображається на рахунку 13 «Знос (амортизація) необоротних активів» та відповідних субрахунках (рис. 2.4)

Рахунок 13 «Знос (амортизація) необоротних активів» призначено для узагальнення інформації про нараховану амортизацію та індексацію зносу (накопиченої амортизації) необоротних матеріальних активів, що підлягають амортизації.					
Рахунок 13 – пасивний.					
За кредитом рахунку відображається нарахування амортизації та індексації зносу (накопиченої амортизації) необоротних активів				за дебетом – зменшення суми зносу (накопиченої амортизації).	
Сальдо по рахунку 13 – кредитове.					
Рахунок 13 «Знос (амортизація) необоротних активів» має наступні субрахунки:					
131 «Знос основних засобів»;	132 «Знос інших необоротних матеріальних активів»;	133 «Накопичена амортизація нематеріальних активів»;	134 «Накопичена амортизація довгострокових біологічних активів»;	135 «Знос інвестиційної нерухомості».	
Аналітичний облік зносу (накопиченої амортизації) необоротних активів ведеться відповідно за видами основних засобів, інших матеріальних необоротних активів та нематеріальних активів. На кожному аналітичному рахунку на початок року записується кредитове сальдо з регістрів обліку за минулий рік.					

Рис. 2.4. Характеристика рахунку 13 «Знос (амортизація) необоротних активів»

Амортизацію у ХХХХХ нараховують шляхом збільшення суми накопиченого зносу основних засобів разом зі збільшенням витрат (9 клас). Однак, якщо сума нарахованої амортизації є складовою собівартості іншого активу або його балансової вартості, то тоді сума нарахованої амортизації збільшує не витрати, а таку собівартість чи балансову вартість (п. 30 НП(С)БО 7). Наприклад, амортизація одного і того ж типу основних засобів – будівлі – в залежності від призначення такої будівлі може включатися до:

- адміністративних витрат (рахунок 92) – якщо це адміністративна

будівля;

- збутових витрат (рахунок 93) – якщо це магазин;
- виробничої собівартості (рахунок 23) – якщо це будівля цеху;
- загальновиробничих витрат (рахунок 91) – якщо це будівля, де розташовано декілька виробництв;
- інших операційних витрат (субрахунок 949) – якщо це будівля соціально-культурного призначення, наприклад сауна для відпочинку працівників на балансі виробничого підприємства.

Кореспонденція рахунків із обліку зносу (амортизації) необоротних активів у XXXXX представлена у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

**Облікове відображення зносу (амортизації)
необоротних активів у XXXXX**

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн
	Дебет	Кредит	
Нарахування амортизації основних засобів:			
– об'єктів виробничого призначення;	23, 91	131	12800
– об'єктів, переданих в операційну оренду;	949	131	6800
– об'єктів загальногосподарського призначення;	92	131	3500
– об'єктів житлово-комунального та соціально-культурного призначення.	949	131	1530
Нарахування амортизації нематеріальних активів загальногосподарського призначення.	92	133	2250
Включено об'єкт основного засобу до групи вибуття:			
– сума накопиченої амортизації;	131	10	12600
– залишкова вартість.	286	10	50000
Ліквідовано об'єкт основного засобу, списано сума:			
– зносу об'єкта;	131	10	40000
– залишкової вартості.	976	10	11900

Втрати від зменшення корисності основних засобів потрапляють до складу інших витрат з одночасним збільшенням суми зносу за таким об'єктом: Дт 972 – Кт 131. Якщо об'єкт ОЗ раніше переоцінювався, то (п. 15 НП(С)БО 28 і п. 31 НП(С)БО 7):

- на суму зменшення корисності в межах перевищення попередніх дооцінок (вигод від відновлення корисності) над уцінками (втратами від

зменшення корисності) збільшують знос і зменшують капітал у дооцінках: Дт 411 – Кт 131;

- різниця включається в інші витрати: Дт 972 – Кт 131. Після визнання втрат від зменшення корисності амортизацію нараховують виходячи з нової балансової (залишкової) вартості об'єкта ОЗ і переглянутого (у разі зміни) строку його корисного використання (експлуатації).

На основі введених електронних документів формується внутрішня (операційна) звітність призначена для поточного аналізу стану об'єктів обліку. Звіт «Картка рахунку 13» деталізує інформацію щодо господарських операцій за відповідним рахунком. Звіт «Аналіз рахунку 13» характеризує обороти рахунку 13 та надає інформацію про початкове та кінцеве сальдо. Вихідні машинограми щодо обліку зносу (амортизації) необоротних активів наведено у додатку Е.

Відображення інформації про амортизацію в бухгалтерській та фінансовій звітності є важливим для правильної оцінки фінансових результатів та активів підприємства. Ось як це відбувається:

1. У балансі на кінець звітного періоду підприємство відображає вартість основних засобів, які нараховують амортизацію, а також суму зносу (амортизації), яка вже була нарахована на кожен актив. Це дозволяє показати чисту вартість активів, яка є залишковою після зменшення на величину амортизації.

2. Звіт про фінансові результати (форма № 2): Витрати на амортизацію (враховуючи нараховану амортизацію за звітний період) відображаються у звіті про фінансові результати. Це витрати, які включаються до собівартості продукції, робіт чи послуг підприємства.

3. Примітки до фінансової звітності: У примітках до фінансової звітності наводяться деталі щодо обліку амортизації, зокрема: Методи нарахування амортизації; Сума нарахованої амортизації за звітний період; Строки служби активів; Групи основних засобів, для яких застосовуються різні ставки амортизації.

Стандартна звітність – це цілісна система, що уможливорює формувати автоматизовані звіти на базі внутрішньої звітності. Вона призначена для отримання даних за підсумками кореспонденції рахунків у різних розрізах. Для роботи зі звітами використовується пункт меню «Звітність». За допомогою автоматизованої обробки інформації в програмі можна сформувати «Оборотно-сальдову відомість за рахунком 13» та у цілому по підприємству. Прикладом стандартної звітності є: «Журнал-ордер за рахунком 13»; «Головна книга за рахунком 13», Шахова відомість та ін.

Регламентована звітність – це зовнішня звітність яка містить узагальнену інформацію щодо обліку основних засобів і зносу (амортизації) необоротних активів ХХХХХ, зокрема: «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)», «Звіт про рух грошових коштів (за непрямим методом)» та «Примітки до річної фінансової звітності», табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Відображення інформації про нарахування зносу необоротних активів у фінансовій звітності ХХХХХ

Форма звітності	Розділ, рядки
Баланс (Звіт по фінансовий стан)	I розділ «Необоротні активи»
	Нематеріальні активи
	1000 «Нематеріальні активи»
	1001 «Первісна вартість»
	1002 «Накопичена амортизація»
	Основні засоби
	1011 «Первісна вартість»
	1012 «Знос»
	Інвестиційна нерухомість
	1015 «Інвестиційна нерухомість»
	1016 «Первісна вартість інвестиційної нерухомості»
1017 «Знос інвестиційної нерухомості»	
Звіт про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід)	Розділ 2 «Елементи операційних витрат» рядок 2515 «Амортизація»
Звіт про рух грошових коштів (за непрямим методом)	3505 «Амортизація необоротних активів»
Примітки до фінансової звітності (форма №5)	I «Нематеріальні активи», II «Основні засоби», XIII «Використання амортизаційних відрахувань», XIV «Біологічні активи»

Узагальнюючи вищевикладене, зауважимо, що значний обсяг інформації щодо необоротних активів у формах річної фінансової звітності свідчить про попит на неї, оскільки вона використовується як для внутрішніх потреб, так і зовнішніми користувачами.

2.3. Податкові аспекти обліку зносу (амортизації) необоротних активів

Амортизація необоротних активів має важливе значення не тільки для бухгалтерського обліку, а й для податкових розрахунків. В Україні, як і в багатьох інших країнах, амортизація є основним інструментом для розподілу вартості необоротних активів на кілька років, що дає змогу знизити податкове навантаження на підприємство. Однак для податкових цілей існують особливості обліку амортизації, які відрізняються від загальних бухгалтерських принципів.

Україні амортизація необоротних активів регулюється Податковим кодексом України. За ним підприємства мають можливість обирати методи амортизації для податкових цілей, однак є певні обмеження та вимоги до нарахування амортизації, зокрема для визначення податкових зобов'язань з податку на прибуток. Різні групи активів мають різні строки служби та ставки амортизації.

Одним з основних податкових аспектів амортизації є її вплив на розмір податкових зобов'язань підприємства, зокрема - на податок на прибуток. Оскільки амортизація є витратами, що відносяться на рахунок підприємства, вона зменшує об'єкт оподаткування, а отже, і суму податку на прибуток.

Якщо методи амортизації в податковому і бухгалтерському обліку не збігаються, то може виникати тимчасова різниця, яку потрібно коригувати в податкових деклараціях. У такому випадку можуть бути нараховані податкові зобов'язання або відстрочені податкові активи.

Податкові різниці за операціями з необоротними активами, що мають відповідний вплив на величину фінансових результатів до оподаткування

Фінансовий результат до оподаткування				
збільшують на суму (п. 138.1 ПКУ)		зменшують на суму (п. 138.2 ПКУ)		
нарахованої амортизації основних засобів або нематеріальних активів відповідно до НП(С)БО чи МСФЗ		розрахованої амортизації основних засобів або нематеріальних активів відповідно до п. 138.3 ПКУ		
ряд. 1.1.1 додатка РІ		ряд. 1.2.1 АМ додатка Р		
Збільшується фінансовий результат та суму бухгалтерської амортизації (дані по Кт рах. 13 за звітний період, але без амортизації МНМА). Не має значення, потрапила ця сума до витрат такого звітного періоду чи ні. Головне – сам факт її нарахування ІПК ДФС від 24.05.2018 № 2320/6/99-99-15-02-02-15/ІПК Збільшувальної різниці за МНМА немає ІПК ДФСУ від 11.02.2019 р. № 485/6/99-99-15-02-02-15/ІПК ІПК ДПС від 02.02.2021 № 338/ІПК/99-00-21-02-02-06 Навіть якщо МНМА негосподарської діяльні – збільшувальної різниці за ними немає Інформаційний лист № 12 Показник ряд. 1.1.1 може не збігатися з показником ряд. 2515 розд. III «Елементи операційних витрат» ф. № 2.		Зменшується на податкову амортизацію основних засобів та нематеріальних активів. Амортизація не нараховується на негосподарської основних засобів та НМА та їх поліпшення, МНМА, бібліотечні фонди, землю, дороги загального користування, гудвіл. Не враховується переоцінка у податковому обліку при нарахуванні амортизації. Зважаємо на мінімально допустимі строки з пп. 138.3.3 ПКУ. Переноситься сума податкової амортизації з додатка АМ		
Навіть якщо суми в рядках 1.1.1 та 1.2.1 однакові – їх заповнюють				
Дані бухгалтерського обліку	Ряд. 1.1.1 Додатка РІ	Сума амортизації ОЗ і НА, нарахованої в бухгалтерського обліку*	Дт, 15, 23, 91-94, 97 Кт 13	Ряд. 2515 розд. III форми № 2, ряд. 1300 розд. XIII форми № 5
Але без амортизації податкових МНМА (дані з субрахунок 112, якщо вартісний критерій для бух МНМА відповідає податковому з пп. 14.1.138) за період. В бухгалтерському обліку витрати будуть від амортизації, а у ряд. 1.1.1 їх амортизація не потрапить				

Податок на прибуток: зменшення корисності основних засобів або нематеріальних активів. Збільшуюча фінансовий результат різниця – рядок 1.1.1.1 додатка РІ до Декларації з податку на прибуток (п. 138.1 ПКУ) – тільки для підприємств, що коригують фінансовий результат до оподаткування на різниці (табл. 2.5).

За вимогами ПКУ при розрахунку податкової амортизації не враховують тільки суми переоцінки (уцінки/дооцінки), про зменшення/відновлення корисності такого застереження немає. Тому формальну зміну балансової

(залишкової) вартості об'єкта основних засобів у результаті таких операцій потрібно враховувати для цілей податкової амортизації. Не впливають на ПДВ-облік - зменшення корисності об'єктів основних засобів або нематеріальних активів.

Таблиця 2.5

Фрагмент Додатка РІ

Код	Різниця, на які збільшується фінансовий результат		Код	Різниця, на які зменшується фінансовий результат	
1.1.1	Сума нарахованої амортизації основних засобів ...відповідно до ...бухгалтерського обліку ...	237 600*	1.2.1 АМ	Сума розрахованої амортизації основних засобів ...відповідно до пункту 138.3 ...Податкового кодексу України...	221 300
* Не беремо дані по МНМА - 19 000 грн. (256 600 – 19 000 = 237 600)					

Податкові аспекти амортизації є важливим елементом для ефективного управління податковими зобов'язаннями підприємства. Використання амортизації дозволяє оптимізувати податки, адже амортизаційні відрахування зменшують об'єкт оподаткування. Тому правильний вибір методів амортизації та дотримання вимог Податкового кодексу є важливою складовою фінансового управління підприємством.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО СТАНУ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання

Аналіз фінансово-економічного стану підприємства - це комплексне оцінювання його фінансових результатів, стану активів і пасивів, а також ефективності використання ресурсів. Він є важливим інструментом для прийняття управлінських рішень, оцінки платоспроможності, ліквідності та рентабельності підприємства. Аналіз дозволяє виявити сильні та слабкі сторони компанії, а також забезпечити ефективне планування і прогнозування подальшої діяльності.

Основною метою аналізу фінансово-економічного стану підприємства є:

- оцінка фінансового здоров'я підприємства - визначення здатності підприємства забезпечувати свої фінансові зобов'язання і стабільність;
- прогнозування економічної ефективності - аналіз результатів діяльності для розробки рекомендацій щодо підвищення ефективності використання ресурсів;
- підвищення прозорості бізнесу - надання актуальної інформації про фінансовий стан для інвесторів, кредиторів, постачальників та інших зацікавлених сторін.

Завдання аналізу фінансово-економічного стану підприємства включають:

1. Оцінка ліквідності та платоспроможності підприємства. Визначення здатності підприємства сплачувати свої короткострокові та довгострокові зобов'язання.
2. Оцінка фінансової стійкості підприємства. Визначення структури капіталу і рівня ризику, пов'язаного з фінансуванням підприємства.
3. Оцінка рентабельності. Аналіз прибутковості підприємства,

включаючи різні рівні рентабельності (операційна, валова, чиста рентабельність тощо).

4. Аналіз динаміки та структури активів і пасивів. Оцінка складу та зміни активів підприємства та його джерел фінансування.

5. Аналіз обігових коштів. Оцінка ефективності управління оборотним капіталом, його оптимальності для підтримки операційної діяльності.

6. Аналіз ефективності використання ресурсів. Визначення ефективності використання основних засобів, матеріальних і трудових ресурсів.

Аналіз фінансово-економічного стану підприємства дозволяє не тільки оцінити його поточний стан, але й визначити напрямки для покращення управлінських рішень, зниження фінансових ризиків, підвищення рентабельності. Тож, використовуючи фінансову та статистичну звітність ХХХХХ за 2021 – 2023 рр., здійснимо фінансово-економічний аналіз діяльності (додаток Ж, З, К).

Дослідження майнового стану ХХХХХ (табл. 3.1) базується на вивченні структури активів компанії та джерел їх формування.

Таблиця 3.1

**Динаміка та структура майна ХХХХХ за 2021 - 2023 рр.
(станом на кінець року)**

Види активів	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення (+;-) 2023 р. до 2021 р	
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	суми, тис. грн	у %
А	1	2	3	4	5	6	7	8
Майно – всього	47302	100	51247	100	50949	100	+3647	+7,7
1. Необоротні активи	17790	37,6	20630	40,3	20034	39,3	+2244	+12,6
1.1. Основні засоби	16371	34,6	20346	39,7	10853	39,0	+3482	+21,3
2. Оборотні активи	29512	62,4	30617	59,7	30915	60,7	+1403	4,8
2.1. Запаси	20947	44,3	23704	46,3	20632	40,5	-315	-1,5
2.1.1. Виробничі запаси	2555	5,4	1269	2,5	666	1,3	-1889	-73,9
2.1.2. Незаверше не виробництво	1955	4,1	1956	3,8	2525	5,0	+570	+29,2

Продовж. табл. 3.1

А	1	2	3	4	5	6	7	8
2.1.3. Готова продукція	16437	34,7	20479	40,0	17441	34,2	+1004	+6,1
2.2. Поточні біологічні активи	42	0,1	39	0,1	34	0,1	-8	-19,0
2.3. Поточна дебіторська заборгованість	3069	6,5	4148	8,1	3389	6,7	+320	+10,4
2.4. Грошові кошти	3806	8,0	1058	2,1	4834	9,5	+1028	+27,0
2.5. Витрати майбутніх періодів	1573	3,3	1494	2,9	1917	3,8	+344	+21,9
2.6. Інші оборотні активи	75	0,2	174	0,3	109	0,2	+34	+45,3

Отже:

1. Загальна динаміка вартості майна: у 2023 році вартість активів XXXXX збільшилася на 3 млн 647 тис. грн, або на 7,7 %, порівняно з 2022 роком.

2. Необоротні активи: вартість необоротних активів, що представлені основними засобами, зросла на 2 млн 244 тис. грн, або на 12,6 %. Це свідчить про активне нарощування матеріально-технічної бази підприємства.

3. Оборотні активи: загальна вартість оборотних активів збільшилася на 1 млн 403 тис. грн, або на 4,8 %, у порівнянні з 2022 роком.

4. Зниження вартості запасів: спостерігається зниження вартості запасів на 315 тис. грн, або на 1,5 %, що пов'язано з виробничими запасами, незавершеним виробництвом і готовою продукцією та товарами.

5. Зростання дебіторської заборгованості: вартість поточної дебіторської заборгованості збільшилася на 320 тис. грн, або на 10,4 %, що свідчить про зростання обсягів кредитування контрагентів або збільшення обсягів реалізації.

6. Збільшення вартості незавершеного виробництва: вартість незавершеного виробництва зросла на 570 тис. грн, або на 29,2 %, що свідчить про активізацію виробничого процесу.

7. Покращення ліквідності: вартість грошових коштів та поточних фінансових інвестицій зросла на 1 млн 28 тис. грн, або на 27 %, що свідчить про

поліпшення фінансової ліквідності підприємства.

8. Зростання інших оборотних активів: вартість інших оборотних активів збільшилася на 34 тис. грн, або на 45,3 %.

9. Витрати майбутніх періодів: вартість витрат майбутніх періодів зростає на 344 тис. грн, або на 21,9 %, що свідчить про активне планування витрат у майбутньому.

10. Структура майна: у період з 2021 по 2023 рік переважна частина активів залишалася зосередженою в оборотних активах; питома вага оборотних активів складала: 62,4 % у 2021 році, 59,7 % у 2022 році та 60,7 % у 2023 році. Це свідчить про стабільну структуру активів із поступовим зростанням їх частки в загальному складі майна.

Головні завдання аналізу пасивів підприємства включають: аналіз структури капіталу та її зміни в оцінках до зміни фінансового стану; аналіз складу та структурних змін власного і залученого (довготермінового та короткотермінового) капіталів; пошук резервів збільшення капіталу, підвищення рівня його віддачі та зміцнення фінансової стійкості підприємств.

Використовуючи дані пасиву ф. № м-1 «Баланс» за 2021 – 2023 рр., проаналізуємо динаміку та структуру джерел формування капіталу підприємства (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

**Динаміка та структура джерел формування капіталу
XXXXX за 2021 - 2023 рр. (станом на кінець року)**

Види пасивів	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення (+;-) 2023 р. до 2021 р	
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	суми, тис. грн	у %
А	1	2	3	4	5	7	8	9
Капітал – всього	47302	100	51247	100	50949	100	+3647	+7,7
1. Власний капітал	31318	66,2	31453	61,4	31588	62,0	+270	+0,9
1.1. Зареєстрований капітал	846	1,8	846	1,7	846	1,7	x	X

А	1	2	3	4	5	7	8	9
1.2. Нерозподілений прибуток	28602	60,5	28737	56,1	28872	56,7	+270	+0,9
2. Зобов'язання і забезпечення	15984	33,8	19794	38,6	19361	38,0	+3377	+21,1
2.1. Довгострокові зобов'язання	1504	3,2	506	1,0	-	-	-1504	-100
2.2. Поточні зобов'язання і забезпечення	14480	30,6	19288	37,6	19361	38,0	+4881	+33,7
2.2.1. Поточна кредиторська заборгованість	1094	2,3	1032	2,0	797	1,6	-297	-27,1

Отже:

1. Загальна сума капіталу ХХХХХ у 2023 році збільшилась порівняно з 2022 роком на 3 млн 647 тис. грн, або на 7,7 %.

2. Власний капітал: сума власного капіталу підприємства зросла на 270 тис. грн, або на 0,9 %, завдяки приросту зареєстрованого капіталу та нерозподіленого прибутку.

3. Зобов'язання та забезпечення: сума зобов'язань та забезпечень ХХХХХ у 2023 році порівняно з 2022 роком збільшилася на 3 млн 377 тис. грн, або на 21,1 %, головним чином за рахунок поточних зобов'язань і забезпечень, зокрема поточної кредиторської заборгованості.

4. Структура пасивів: протягом 2021 – 2023 років у структурі пасивів підприємства переважала питома вага власного капіталу, яка становила 66,2 % у 2021 році, 61,4 % у 2022 році та 62 % у 2023 році. Це вказує на стабільний рівень капіталізації підприємства в аналізовані роки.

За допомогою аналітичних таблиць проаналізуємо динаміку, структуру дебіторської заборгованості ХХХХХ (табл. 3.3). Аналіз табл. показав, що сума дебіторської заборгованості ХХХХХ у 2023 році порівняно з 2021 роком збільшилась на 320 тис. грн або на 10,4%, за рахунок суми іншої поточної дебіторської заборгованості, яка зменшилась на 394 тис. грн, або на 34,8 % та за розрахунками з бюджетом, що знизилась на 1 млн. 130 тис. грн.

Таблиця 3.3

**Динаміка та структура дебіторської заборгованості
XXXXX за 2021 - 2023 рр. (станом на кінець року)**

Види дебіторської заборгованості	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення (+;-) 2023 р. до 2021 р.	
	сума, тис. грн	у % до під-сумку	сума, тис. грн	у % до під-сумку	сума, тис. грн	у % до під-сумку	суми, тис. грн	у %
Дебіторська заборгованість за продукцію	798	26,0	3580	86,3	2642	78,0	+1844	У 3,3 р.
Дебіторська заборгованість за розрахунками:								
З бюджетом	1138	37,1	38	0,9	8	0,2	-1130	X
Інша поточна дебіторська заборгованість	1133	36,9	530	12,8	739	21,8	-394	-34,8
Всього	3069	100	4148	100	3389	100	+320	+10,4

Збільшення відмічено по заборгованості за продукцію XXXXX на 1 млн. 844 тис. грн, або у 3,3 рази. У структурі дебіторської заборгованості за 2022 та 2023 переважає частка заборгованості за продукцію – 86,3 % та 78 %. У 2021 переважає частка за розрахунками з бюджетом – 37,1 %.

Наступним етапом є дослідження складу, структури та динаміки поточних і довгострокових зобов'язань і забезпечень XXXXX за 2021 – 2023 рр.

Таблиця 3.4

**Динаміка та структура зобов'язань та забезпечень
XXXXX за 2021 - 2023 рр. (станом на кінець року)**

Види зобов'язань	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення (+;-) 2023 р. до 2021 р.	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
А	1	2	3	4	5	6	7	8
1. Довгострокові зобов'язання	1504	57,9	506	32,9	-	-	-1504	-100
2. Поточні зобов'язання, в т.ч. за:	1094	42,1	1032	67,1	797	100	-297	-27,1
товари, роботи, послуги	640	58,5	549	53,2	165	19,3	-486	-75,9

Продовж. табл. 3.4

А	1	2	3	4	5	6	7	8
розрахунками з бюджетом	195	17,8	141	13,7	352	44,2	+157	+80,5
розрахунками зі страхування	52	4,8	67	6,5	54	6,8	+2	+3,8
розрахунками з оплати праці	207	18,9	275	26,6	237	29,7	+30	+14,5
Всього:	2598	100	1538	100	797	100	-1801	-69,3

У 2023 р. порівняно з 2021 р. сума довгострокових зобов'язань зменшилась на 1 млн. 504 тис. грн, або 100 %. У 2023 р. порівняно з 2021 р. сума поточних зобов'язань знизилась на 297 тис. грн або на 27,1 %. У складі поточних зобов'язань зниження відмічено по таких складових: за товари, роботи, послуги на 486 тис. грн або на 75,9 %. Зростання відмічено по таким складовим: за розрахунками зі страхування на 2 тис. грн або на 3,8 %, за розрахунками з бюджетом на 157 тис. грн, або на 80,5 % та за розрахунками з оплати праці на 30 тис. грн, або на 14,5 %.

Показники фінансових результатів є визначальними в оцінках ефективності функціонування XXXXX.

Для аналізу динаміки, складу та структури доходів діяльності XXXXX використано інформацію «Звіту про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за 2021 – 2023 рр. (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Структура і динаміка доходів XXXXX за 2021 - 2023 рр.

Види доходів	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. (+,-) до 2021 р.	
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	абсолютне, тис. грн	відносне, %
Чистий дохід від основної операційної діяльності	25557	96,2	26400	93,4	35579	93,7	+10022	+39,2
Інші операційні доходи	993	3,7	1837	6,6	2351	6,2	+1358	У 2,4 р.
Інші доходи	4	0,0	8	0,0	27	0,1	+23	У 6,8 р.
Усього	26554	100	28275	100	37957	100	+11403	+42,9

Отже, у 2023 році 93,7 % доходів становить чистий дохід від основної операційної діяльності (товарів, робіт, послуг), 6,2 % – доходи від іншої операційної діяльності та 0,1 % - дохід від інвестиційної діяльності. За період 2021 - 2023 рр. сума доходів від основної операційної діяльності збільшилась на 10 млн. 22 тис. грн або на 39,2 %. Доходи від іншої операційної діяльності характеризуються підвищенням на 1 млн. 358 тис. грн, або у 2,4 рази. Дохід від інвестиційної діяльності зріс на 23 тис. грн. В цілому у динаміці досліджуваних років доходи XXXXX збільшились у 2023 році порівняно з 2021 роком на 11 млн. 403 тис. грн або на 42,9 %.

Виробництво сільськогосподарської продукції XXXXX супроводжується її реалізацією та отриманням прибутку. Тому наступним етапом для виконання завдань кваліфікаційної роботи є аналіз динаміки та структури доходів від реалізації (без непрямих податків) - табл. 3.6.

Таблиця 3.6

Динаміка та структура чистого доходу від реалізації сільськогосподарської продукції XXXXX за 2021 – 2023 рр.

Вид продукції	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. до 2021 р.	
	сума, тис. грн.	у % до суми	сума, тис. грн.	у % до суми	сума, тис. грн.	у % до суми	абсо- лютне, (+;-)	від- носне, %
Пшениця	3524,4	14,5	8361,9	34,9	7689,0	22,9	+4164,6	У 2,2 р.
Ячмінь ярий	406,8	1,7	1684,1	7,0	5705,4	17,0	+5298,6	У 14 р.
Кукурудза на зерно	3077,4	12,6	5316,7	22,2	3425,4	10,2	+348	+11,3
Гречка	997,6	4,1	-	-	-	-	-997,6	-100,0
Просо	1505	6,2	2,1	0,0	-	-	-1505	-100,0
Соя	4243,9	17,4	1202,4	5,0	5661,8	16,9	+1417,9	+33,4
Соняшник	10566,4	43,3	5180,8	21,6	9861,6	29,4	-704,8	-6,7
Ріпак озимий	-	-	2150,2	9,0	1109,2	3,3	+1109,2	х
Вівці	1,9	0,0	5	0,0	71,4	0,2	+69,5	У 37 р.
Мед	54,8	0,2	40,9	0,2	37,2	0,1	-17,6	-32,1
Разом	24378,2	100	23944,1	100	33561,0	100	+9182,8	+37,7

Отже, в структурі питомої ваги товарної продукції галузі рослинництва за 2021 та 2023 рр. технічні культури (відповідно 60,7 % та 49,6 %), що свідчить про олійну спеціалізацію підприємства. Аналізуючи дані динаміки товарної

продукції відзначимо, що підприємство реалізувало продукції у 2022 році на суму 33 млн 561 тис. грн, що на 9 млн 182,8 тис. грн більше, ніж в 2021 році (на 37,7 %). Таке збільшення, зокрема, пов'язане зі зростанням цін на сільськогосподарську продукцію та реалізацією залишків продукції зі складів.

Основні показники включають коефіцієнт загальної ліквідності (покриття); коефіцієнт швидкої ліквідності; коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності) (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

Показники оцінки ліквідності та платоспроможності

XXXXX за 2021 - 2023 рр.

Показники	Нормативне значення	Роки			Відхилення (+;-) 2021 р. до 2021 р.
		2021	2022	2023	
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0,2	0,263	0,055	0,250	-0,013
Проміжний коефіцієнт покриття	>0,7	0,480	0,279	0,430	-0,050
Загальний коефіцієнт покриття	$\geq 1,5$	2,038	1,587	1,597	-0,441

Отже:

1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності: станом на 2023 рік коефіцієнт абсолютної ліквідності перевищує нормативне значення на 0,050 пункти. Це означає, що підприємство має достатньо грошових коштів для погашення поточних зобов'язань. На кожному 1 грн поточних зобов'язань припадає 0,25 грн грошових коштів.

2. Проміжний коефіцієнт покриття у 2023 році нижчий за нормативне значення на 0,270 пункти. Це показує, що на кожному 1 грн поточних зобов'язань припадає лише 0,43 грн оборотних активів (при нормативі $\geq 0,7$).

3. Загальний коефіцієнт покриття у 2023 році перевищує нормативне значення. На кожному 1 грн поточних зобов'язань припадає 1,6 грн оборотних активів (при нормативі $\geq 1,5$). Це свідчить про високу здатність підприємства покривати свої зобов'язання за рахунок оборотних активів.

XXXXX має високий рівень абсолютної ліквідності, що дозволяє

своєчасно покривати поточні зобов'язання, але проміжний коефіцієнт покриття показує деяке зниження ліквідності в короткостроковій перспективі. Однак загальний коефіцієнт покриття свідчить про добру фінансову стійкість підприємства в довгостроковій перспективі, з можливістю покриття зобов'язань за рахунок оборотних активів.

3.2. Аналіз складу, динаміки та структури необоротних активів

Аналіз основних засобів є важливою складовою фінансового та управлінського обліку підприємства. Він дозволяє оцінити ефективність використання матеріальних ресурсів, виявити резерви для підвищення продуктивності праці, знизити витрати на амортизацію та інвестиції, а також сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень.

Аналіз основних засобів необхідний для:

- оцінки технічного стану та ефективності використання активів. Він дозволяє виявити рівень зносу техніки, її відповідність вимогам виробництва, а також забезпечити контроль за використанням ресурсів підприємства;

- управління витратами та витратами на амортизацію. Аналіз допомагає оптимізувати витрати на утримання основних засобів, що є важливим для підвищення рентабельності підприємства;

- прогнозування потреб у інвестиціях. Знання технічного стану основних засобів дозволяє правильно оцінити необхідність оновлення чи модернізації техніки;

- формування стратегій оновлення технічного парку підприємства. Це дозволяє підприємству планувати витрати на капітальні інвестиції і покращення технічної бази.

Метою аналізу основних засобів є всебічна оцінка стану основних засобів підприємства з метою:

- оцінити рівень ефективності їх використання;

- виявити резерви для підвищення ефективності використання основних засобів;
- розробити рекомендації для оптимізації витрат на утримання та експлуатацію основних засобів;
- забезпечити обґрунтоване планування оновлення та модернізації технічної бази підприємства.

Завдання аналізу основних засобів включають:

- оцінка фізичного та морального зносу основних засобів. Визначення рівня зносу дозволяє оцінити потребу в оновленні або модернізації техніки;
- аналіз ефективності використання основних засобів. Визначення того, наскільки ефективно підприємство використовує свої основні засоби для досягнення максимальної продуктивності;
- оцінка інвестиційної привабливості. Визначення потреби в капітальних вкладеннях для покращення технічної бази підприємства;
- дослідження структури основних засобів. Виявлення наявних проблем в балансі основних засобів за типами, що дозволяє підприємству скоригувати стратегію розвитку;
- оцінка витрат на утримання та обслуговування основних засобів. Це включає витрати на ремонт, амортизацію та інші витрати, що пов'язані з утриманням основних засобів.

Аналіз основних засобів є важливим інструментом для підприємства, який дозволяє оцінити ефективність використання матеріальних ресурсів, забезпечити економічне використання основних засобів та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Це дозволяє підприємству ефективно планувати оновлення технічного парку, оптимізувати витрати і підвищувати загальну продуктивність.

Основна інформація щодо стану, динаміки, структури та джерел формування активів підприємства представлені у Формі №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)». Отже, відповідно до даної форми звітності здійсимо аналіз активів XXXXX (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Ілюстративне зображення динаміки та складу необоротних активів XXXXX за 2021 – 2023 рр. (станом на кінець року)

На основі даних рис. 3.1, можна зробити наступні висновки. Вартість необоротних активів підприємства XXXXX за звітний період зросла на 2 млн. 244 тис. грн, або на 12,6 %. Зокрема, основними факторами цього зростання стали основні засоби, вартість яких збільшилася на 3 млн. 482 тис. грн, що становить 21,3% від попереднього рівня. Це свідчить про активне оновлення або розширення виробничих потужностей підприємства.

Проте, разом із збільшенням вартості основних засобів спостерігається значне зменшення суми незавершених капітальних інвестицій - на 1 млн. 261 тис. грн або на 90,5 %. Це може вказувати на завершення певних інвестиційних проектів або на переорієнтацію підприємства на інші напрямки розвитку.

Також було зафіксовано невелике, але важливе зростання вартості довгострокових біологічних активів на 23 тис. грн, або на 88,5 %. Це може свідчити про підвищену увагу до розвитку сільськогосподарських активів, що також є важливим аспектом для аграрного підприємства.

Щодо структури необоротних активів XXXXX (рис. 3.1), протягом досліджуваного періоду переважну частку в її складі займали основні засоби.

На кінець 2023 року частка основних засобів становила 99,1 %, що підкреслює їх важливість для функціонування підприємства.

Таким чином, підприємство демонструє тенденцію до значних інвестицій у розширення та оновлення основних засобів, хоча зменшення обсягу незавершених капітальних інвестицій може свідчити про завершення інвестиційних проектів.

Як показують попередні розрахунки, важливою складовою майна XXXXX є основні засоби, тому у табл. 3.8 проаналізуємо динаміку, склад та структуру основних засобів.

Таблиця 3.8

Динаміка та структура основних засобів (за первісною вартістю)

XXXXX за 2021 – 2023 рр.

Вид основних засобів	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Зміни 2023 р. до 2021 р. (+;-)		
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	пито мої ваги, п.п.	у %
1. Земельні ділянки	15	0,1	15	0,0	15	0,0	-	х	Х
2. Будинки та споруди	3867	15,4	4018	12,8	3984	12,4	+117	-3,0	+3,0
3. Машини та обладнання	19140	76,2	24958	79,7	25329	78,6	+6189	+2,4	+32,3
4. Транспортні засоби	1379	5,5	1379	4,4	1668	5,2	+289	-0,3	+21,0
5. Інструменти, прилади, інвентар	199	0,8	199	0,6	230	0,7	+31	-0,1	+15,6
6. Інші основні засоби	238	0,9	407	1,3	457	1,4	+219	+0,5	+92,0
7. Малоцінні необоротні матеріальні активи	280	1,1	381	1,2	546	1,7	+266	+0,6	+95,0
Всього	25118	100	31357	100	32229	100	+7111	х	+28,3

За даними таблиці 3.8, первісна вартість основних засобів XXXXX у 2023 році порівняно з 2021 роком зросла на 7 млн 111 тис. грн, або на 28,3 %. Це

зростання було обумовлене кількома факторами. Найбільше збільшення спостерігалось за рахунок вартості машин та обладнання, яке зросло на 6 млн 189 тис. грн, або на 32,3 %. Це пов'язано з придбанням нового технічного обладнання, зокрема прес-пакувальника та сортових механізмів, що сприяло модернізації виробничих процесів підприємства.

Також важливим фактором є зростання вартості транспортних засобів, зокрема за рахунок придбання таких одиниць техніки, як борона, жатка та комбайн, що збільшило їхню вартість на 289 тис. грн, або на 21 %. Крім того, суттєве зростання (на 266 тис. грн або 95 %) відбулося за рахунок малоцінних необоротних матеріальних активів. Це може свідчити про активне оновлення інвентарю та забезпечення підприємства необхідними матеріалами для безперебійної роботи. Вартість інструментів, приладів та інвентарю також зросла на 31 тис. грн, або на 15,6 %.

Щодо структури основних засобів (рис. 3.2), то на кінець 2023 року переважну частку серед них склали машини та обладнання — 78,6 %, що на 2,4 пункти більше, ніж у 2021 році.

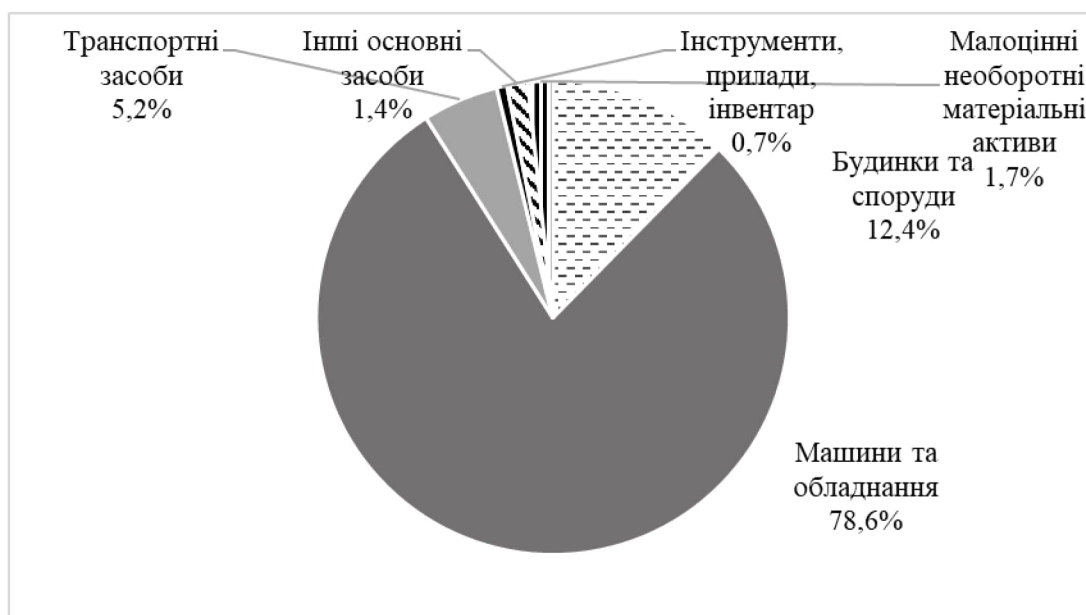

Рис. 3.2. Структура основних засобів XXXXX, %

Метою проведення аналізу інвестицій в основні засоби є вибір найбільш ефективних і реальних інвестиційних проектів та обґрунтування програм їх

реалізації. Аналіз динаміки та структури капітальних інвестицій XXXXX за 2021 – 2023 рр. представлено на рис. 3.3.

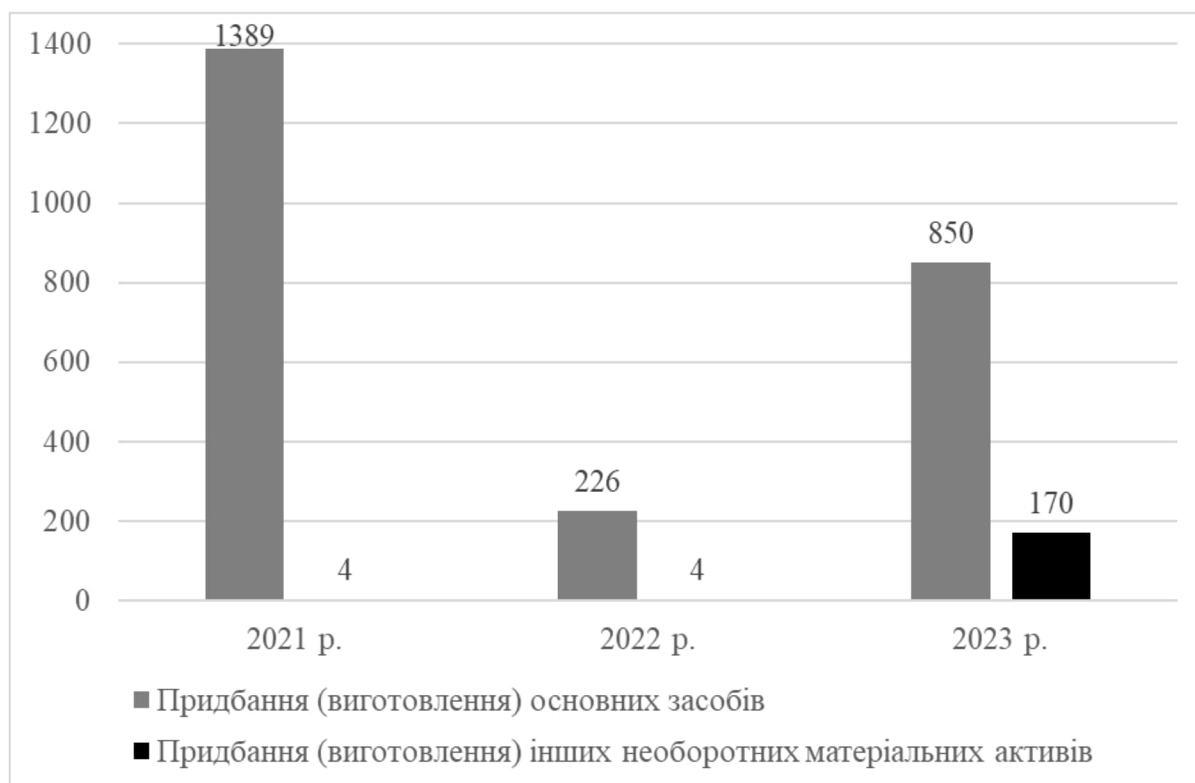

Рис. 3.3. Ілюстративне зображення динаміки та структури капітальних інвестицій XXXXX за 2021 - 2023 рр.

Аналіз складу та структури капітальних інвестицій XXXXX показав значні зміни у 2023 році порівняно з 2022 роком. Загальна сума капітальних інвестицій зменшилася на 98 тис. грн, або на 74,2 %. Це може свідчити про зменшення активності підприємства у реалізації нових інвестиційних проектів або про зміну стратегічних пріоритетів у розподілі фінансових ресурсів.

У складі капітальних інвестицій спостерігається певне зростання вартості інвестицій у придбання інших необоротних матеріальних активів на 5 тис. грн. Це може вказувати на невелике оновлення інвентарю та матеріальних ресурсів, які не входять до основних засобів, але все ж мають значення для функціонування підприємства.

Проте основне зниження спостерігається по вартості придбання основних засобів, яке скоротилося на 103 тис. грн, або на 83,7 %. Це зменшення може свідчити про тимчасове зниження інвестиційної активності в оновлення

основних засобів, що може бути результатом завершення важливих інвестиційних проектів минулих років або зміни в стратегічних пріоритетах підприємства. Що стосується структури капітальних інвестицій, то протягом 2022 та 2023 років основну частку займали інвестиції в придбання основних засобів. У 2022 році їх частка становила 98,3 %, а в 2023 році — 93,2 %. Це свідчить про те, що підприємство традиційно орієнтувалося на оновлення основних засобів, проте в 2023 році спостерігалось певне скорочення цієї частки, можливо, через зменшення обсягів інвестицій в технічне обладнання.

Таблиця 3.9

**Динаміка та структура надходження та вибуття основних засобів
XXXXX за 2021, 2023 рр.**

Вид основних засобів	2022 р.		2023 р.		Зміни 2023 р. до 2022 р. (+;-)		
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	питомої ваги, пунктів	у %
Надходження							
Будинки, споруди та передавальні пристрої	151	2,4	213	19,0	+62	+16,6	+41,1
Машини та обладнання	5818	93,3	371	33,2	-5447	-60,1	-93,6
Транспортні засоби	-	-	289	25,8	+289	X	X
Інструменти, прилади, інвентар (меблі)	-	-	31	2,8	+31	X	X
Інші основні засоби	169	2,7	50	4,5	-119	+1,8	-70,4
Малоцінні необоротні матеріальні активи	101	1,6	165	14,7	+64	+13,1	+63,4
Всього	6239	100	1119	100	-5120	X	-82,1
Вибуття							
Будинки, споруди та передавальні пристрої	-	-	247	100	+247	X	X
Машини та обладнання	-	-	-	-	-	X	X
Транспортні засоби	-	-	-	-	-	X	X
Інструменти, прилади, інвентар	-	-	-	-	-	X	X
Інші основні засоби	-	-	-	-	-	X	X
Малоцінні необоротні матеріальні активи	-	-	-	-	-	X	X
Всього	-	-	247	100	+247	X	X

За даними табл. 3.9, протягом досліджуваного періоду 2022 – 2023 років вартість основних засобів, що надійшли на підприємство XXXXX, знизилася на

5 млн 120 тис. грн, або на 82,1 %. Основним фактором цього зниження є значне скорочення вартості машин та обладнання, які в 2023 році зменшилися на 5 млн 447 тис. грн. Це може свідчити про зниження інвестиційної активності в оновлення технічного парку підприємства або ж про завершення великих інвестиційних проектів, спрямованих на модернізацію машин і обладнання у попередніх роках. Щодо структури надходження основних засобів, то протягом 2022 – 2023 років частка машин та обладнання була домінуючою, хоча вона значно знизилася: у 2022 році її частка становила 93,3 %, а в 2023 році - лише 33,2 %. Це вказує на значне зменшення обсягів надходжень нового обладнання в 2023 році порівняно з попереднім роком.

Однак варто зазначити, що, незважаючи на зниження обсягів надходження основних засобів, у 2023 році спостерігалось збільшення суми вибуття основних засобів на 247 тис. грн, або на 100 %. Це може свідчити про ліквідацію або продаж старого обладнання та техніки, що більше не відповідає вимогам підприємства або стало непридатним для подальшої експлуатації.

Оскільки сума надходжень перевищує суму вибуття, можна говорити про позитивну тенденцію оновлення матеріально-технічної бази XXXXX. Це означає, що підприємство продовжує оновлювати свої активи, навіть попри значне зниження інвестицій у 2023 році в порівнянні з попереднім роком.

3.3. Аналіз показників функціонального стану основних засобів та ефективності їх використання

Аналіз функціонального стану основних засобів та ефективності їх використання є важливим аспектом управління підприємством з кількох причин:

1. Оцінка технічного стану основних засобів:

- визначення зносу та старіння активів: аналіз дозволяє виявити фізичний та моральний знос техніки, будівель та інших основних засобів. це допомагає

підприємству зрозуміти, коли саме необхідно проводити заміну чи модернізацію активів, щоб уникнути раптових поломок або втрати продуктивності;

- прогнозування капітальних витрат: оцінка зносу допомагає прогнозувати необхідність капітальних витрат на оновлення або модернізацію технічної бази підприємства. визначення ступеня зносу основних засобів дозволяє своєчасно підготувати фінансові ресурси для заміни або ремонту.

2. Підвищення ефективності використання основних засобів:

- оптимізація використання техніки: аналіз дозволяє визначити, наскільки ефективно підприємство використовує свої основні засоби для досягнення максимальних результатів. Це включає в себе перевірку завантаженості техніки, її продуктивності та можливих «вузьких місць» у використанні;

- зниження витрат: неефективне використання техніки може призводити до значних додаткових витрат на її обслуговування, паливо, ремонт тощо. Оцінка ефективності дозволяє знижувати такі витрати, адже оптимальне використання техніки зменшує зношення та витрати на її утримання;

- управління витратами на ремонт і обслуговування: підвищення ефективності використання основних засобів також знижує витрати на їхню технічну підтримку, ремонт та амортизацію. Знаючи точний стан активів, підприємство може своєчасно організовувати ремонти і планувати витрати.

Аналіз функціонального стану основних засобів та ефективності їх використання є необхідним для забезпечення сталого розвитку підприємства. Це дозволяє підвищити продуктивність праці, знизити витрати, оптимізувати капітальні витрати, підвищити конкурентоспроможність і забезпечити фінансову стабільність.

Регулярний аналіз також сприяє своєчасному оновленню технічної бази, що важливо для адаптації до змін у ринкових умовах та технологіях. Тож, для більш повного економічного аналізу підприємства проведено дослідження ефективності використання основних засобів – табл. 3.10

Таблиця 3.10

Динаміка показників руху та ефективності використання основних засобів підприємства за 2021 – 2023 рр. [розраховано автором]

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Зміни 2023 р. (+;-) до 2021 р.
Показники руху основних засобів				
Коефіцієнт вибуття ОЗ	-	-	0,008	+0,008
Коефіцієнт надходження ОЗ	0,053	19,897	0,035	-0,018
Коефіцієнт приросту ОЗ	1,054	1,248	1,028	-0,026
Показники функціонального стану				
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,351	0,277	0,384	+0,033
Коефіцієнт придатності основних засобів	0,649	0,723	0,616	-0,033
Показники ефективності використання				
Фондовіддача, грн	0,78	1,10	0,82	+0,04
Фондомісткість, грн	1,28	0,91	1,22	-0,06
Фондоозброєність, тис. грн/осіб	399	452	920,8	+521,8
Рентабельність основних засобів, %	51,4	0,7	0,4	-51

Аналіз даних таблиці 3.10 свідчить про кілька важливих змін у функціональному стані основних засобів ХХХХХ між 2021 і 2023 роками.

1. Темпи зростання вартості основних засобів: у 2023 році порівняно з 2021 роком спостерігається випереджаюче зростання вартості надходження основних засобів. Це свідчить про збільшення інвестицій у оновлення технічного парку підприємства. У той же час, вартість вибуття основних засобів зменшилася, що означає, що підприємство не тільки зменшило ліквідацію старих активів, але й активно оновлювало матеріально-технічну базу.

2. Коефіцієнт надходження в 2023 році перевищує коефіцієнт вибуття на 0,027 пункти, що є позитивним сигналом про оновлення основних засобів. Проте, рівень зношеності основних засобів збільшився на 0,033 пункти, що свідчить про певну деградацію техніки через час. Тим не менш, рівень придатності основних засобів залишається високим — в середньому 66 %, що означає, що більшість основних засобів ще ефективно працюють.

3. Ефективність використання основних фондів: підприємство також демонструє позитивну динаміку в ефективності використання основних фондів. Середньорічна вартість основних фондів зростає, що вплинуло на покращення

показників ефективності.

Фондовіддача зросла на 5,12 %, що свідчить про більш ефективне використання основних засобів для генерування доходів. Фондомісткість зменшилася на 4,7 %, що вказує на зниження необхідності в капітальних витратах для виробництва одиниці продукції. Фондоозброєність зросла на 130,77 %, що свідчить про значне зростання технічної оснащеності працівників підприємства.

3. Зміни в рентабельності основних засобів: показники рентабельності основних засобів за досліджуваний період мають негативну тенденцію до зниження: з 51,4 % у 2021 році до 0,4 % у 2023 році.

Це зниження пов'язане зі стрімким падінням чистого прибутку в 2023 році порівняно з попереднім роком, що може бути результатом збільшення витрат, зниження доходів або змін у ринкових умовах.

Використавши дані розділу XIII форми № 5 проаналізуємо динаміку та структуру використання амортизаційних відрахувань – табл. – 3.11.

Таблиця 3.11

Динаміка та структура використання амортизаційних відрахувань

XXXXX за 2021 – 2023 рр.

Вид основних засобів	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Зміни 2023 р. до 2021 р. (+;-)	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
Нараховано за звітний рік	2229	х	2264	х	1408	х	-821	-36,8
Використано за рік - усього	2229	100	2264	100	1408	100	-821	-36,8
придбання (виготовлення) та поліпшення основних засобів	2229	100	2264	100	1408	100	-821	-36,8
з них машини та обладнання	2229	100	2264	100	1408	100	-821	-36,8

Аналіз нарахованої та використаної суми амортизації XXXXX показує важливі зміни в структурі витрат підприємства у 2023 році порівняно з 2021 роком.

1. Зменшення суми амортизації: сума нарахованої та використаної амортизації зменшилася на 36,7 % у 2023 році порівняно з 2021 роком. Це свідчить про зниження темпів амортизації основних засобів або про менш активне використання амортизаційних відрахувань на придбання нових активів. Таке зменшення може бути викликане кількома чинниками, серед яких:

- зменшення обсягів капітальних інвестицій у нове обладнання в порівнянні з попередніми роками;
- висока ефективність використання основних засобів, що знижує необхідність у великій кількості нових інвестицій;
- можливе скорочення термінів експлуатації або зниження потреби у частому оновленні технічного парку.

2. Використання амортизаційних відрахувань: протягом досліджуваного періоду всі амортизаційні відрахування ХХХХХ були спрямовані на придбання машин і обладнання. Це свідчить про стратегічний напрямок підприємства на оновлення технічного парку. Таким чином, амортизаційні відрахування використовувалися безпосередньо для підтримки та модернізації основного виробничого потенціалу підприємства, що є позитивним сигналом для збереження і покращення ефективності виробництва.

Модель факторного аналізу загальної рентабельності (збитковості) основних засобів і запасів ХХХХХ:

$$PO33 = \frac{\Phi P}{O3 + 3} \times 100 = \frac{\Phi P : \text{ЧД}}{O3 : \text{ЧД} + 3 : \text{ЧД}} \times 100 = \frac{PP}{K\Phi + K3}, \quad (3.1)$$

де PO33 – загальна рентабельність (збитковість) основних засобів і запасів %, PP – рентабельність (збитковість) реалізації, %; KΦ – коефіцієнт фондомісткості продукції; K3 – коефіцієнт завантаженості запасів.

Отже, показник загальної рентабельності (збитковості) основних засобів і запасів визначається впливом трьох факторів: рентабельність (збитковість) реалізації; коефіцієнт фондомісткості продукції; коефіцієнт завантаженості запасів.

Розрахунок впливу факторів на зміну результативного показника

проводиться за допомогою способу ланцюгових підстановок XXXXX у з використанням інформації табл. 3.12.

Таблиця 3.12

**Вихідна інформація для факторного аналізу загальної рентабельності
(збитковості) основних засобів і запасів XXXXX**

Показники	Умовні позначення	2021 р.	2023 р.	Відхилення (+,-)	
				абсолютне	відносне, %
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток (збиток), тис. грн	ФР	8414	135	-8279	-98,4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	ЧД	25557	35579	+10022	+39,2
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн	ОЗ	16807,5	20099,5	+3292	+19,6
Середньорічна вартість запасів, тис. грн	З	16152	22147	+5995	+37,1
Загальна рентабельність (збитковість) основних засобів і запасів, %	РОЗЗ	25,5	0,3	-25,2	X
Рентабельність (збитковість) реалізації, %	РР	32,9	0,4	-32,5	X
Коефіцієнт фондомісткості продукції	КФ	0,658	0,565	-0,093	X
Коефіцієнт завантаженості запасів	КЗ	0,632	0,622	-0,01	X

За даними табл. 3.12 проводиться розрахунок умовних показників загальної рентабельності виробничих фондів XXXXX,%:

$$РОЗЗ_{ум_1} = \frac{РР_1}{КФ_0} + КЗ_0 \quad (3.2)$$

$$РОЗЗ_{ум_1} = 0,4/0,658+0,632=1,240$$

$$РОЗЗ_{ум_2} = \frac{РР_1}{КФ_1} + КЗ_0 \quad (3.3)$$

$$РОЗЗ_{ум_2} = 0,4/0,565+0,632=1,340$$

Загальна зміна (+, -) загальної рентабельності основних засобів і запасів XXXXX, пунктів:

$$\Delta РОЗЗ = РОЗЗ_1 - РОЗЗ_0. \quad (3.4)$$

$$\Delta РВФ = 0,3 - 25,5 = -25,2.$$

у тому числі за рахунок факторів:

1) рентабельності реалізації:

$$\Delta PO33_{PP} = PO33_{yM1} - PO33_0. \quad (3.5)$$

$$\Delta PO33_{PP} = 1,240 - 25,5 = -24,26,$$

2) коефіцієнта фондомісткості продукції:

$$\Delta PO33_{KF} = PO33_{yM2} - PO33_{yM1}. \quad (3.6)$$

$$\Delta PO33_{KF} = 1,340 - 1,240 = 0,1.$$

3) коефіцієнта завантаженості запасів:

$$\Delta PO33_{K3} = PO33_1 - PO33_{yM2}. \quad (3.7)$$

$$\Delta PO33_{K3} = 0,3 - 1,340 = -1,04.$$

Перевірка розрахунку:

$$\Delta PO33 = \Delta PO33_{PP} + \Delta PO33_{KF} + \Delta PO33_{K3}. \quad (3.8)$$

$$\Delta PBF = -24,26 + 0,1 - 1,04 = -25,2.$$

Аналіз рентабельності основних засобів і запасів ХХХХХ за період 2021 – 2023 років демонструє значне зниження показника, що свідчить про зниження ефективності використання основних засобів та запасів підприємства. Загальна рентабельність основних засобів і запасів знизилася з 25,5 % у 2021 році до 0,3 % у 2023 році, що є зниженням на 25,2 пункти.

Причини зниження рентабельності:

1. Зниження коефіцієнта завантаженості запасів: коефіцієнт завантаженості запасів знизився на 0,01 пункти, що безпосередньо вплинуло на рентабельність запасів. Це може свідчити про те, що обсяги запасів, які використовуються у виробництві або реалізуються, не відповідають обсягам виробництва або зниженої ефективності використання товарно-матеріальних цінностей.

2. Зниження рентабельності основних засобів і запасів: загальне зниження рентабельності основних засобів і запасів відбулося через зниження рентабельності реалізації, яка зменшилася на 32,5 %. Це може свідчити про зниження ефективності продажів продукції підприємства, зниження цін або зростання витрат на виробництво, що негативно позначилося на загальній

рентабельності.

3. Зниження коефіцієнта фондомісткості продукції: коефіцієнт фондомісткості продукції знизився на 0,093 пункти, що позитивно вплинуло на рентабельність, збільшивши її на 0,1 пункти. Зниження фондомісткості означає, що для виробництва одиниці продукції підприємству потрібно менше основних засобів, що може бути результатом підвищення ефективності використання технічних ресурсів.

Зниження рентабельності вимагає уваги та можливої корекції стратегій управління витратами та покращення показників продажу для покращення фінансових результатів підприємства.

Покращення функціонального стану основних засобів (ОЗ) у сільськогосподарських підприємствах є важливою складовою забезпечення ефективності виробництва і підвищення продуктивності праці. Основні засоби, такі як трактори, комбайни, сільськогосподарська техніка, будівлі та інфраструктура, відіграють ключову роль в аграрному виробництві. Шляхи покращення функціонального стану основних засобів, на нашу думку, можуть включати:

1. Оновлення та модернізація техніки:

- регулярна модернізація обладнання: сучасні сільськогосподарські машини значно ефективніші у порівнянні зі старими моделями. Модернізація може включати оновлення системи управління, встановлення новітніх технологій для точного землеробства, таких як GPS-системи, які дозволяють оптимізувати роботу техніки;

- заміна старої техніки на нову: поступова заміна застарілих машин і механізмів дозволить підвищити продуктивність, знизити витрати на ремонт і техобслуговування, а також зменшити витрати палива. Нові моделі сільськогосподарської техніки часто мають більш високу потужність і споживають менше енергії.

- реалізація програм лізингу чи кредитування: для сільгоспідприємств може бути доцільно використовувати програми лізингу чи пільгового

кредитування для придбання нової техніки, що дозволить значно знизити початкові витрати.

2. Підвищення рівня технічного обслуговування (ТО):

- регулярне технічне обслуговування: запровадження системи регулярного ТО і планового ремонту допоможе продовжити термін служби техніки. Це включає перевірки, чистку, змащення, а також заміну зношених частин. Своєчасне обслуговування знижує ймовірність поломок у найвідповідальніші моменти сезону;

- застосування профілактичного обслуговування: введення профілактичного обслуговування та моніторинг технічного стану дозволяє вчасно виявляти потенційні проблеми, що може запобігти великим поломкам і додатковим витратам;

3. Використання новітніх технологій у сільському господарстві:

- впровадження технологій точного землеробства: сучасні технології, такі як дрони, GPS-навігація, моніторинг за допомогою датчиків та програмного забезпечення для управління технікою, дозволяють не тільки покращити ефективність роботи техніки, але і знизити витрати на паливе та збільшити врожайність.

- автоматизація та цифровізація: системи автоматизації та цифровізації допомагають знизити навантаження на техніку та підвищити точність операцій (наприклад, автоматичне керування тракторами, безпілотні транспортні засоби). Це дозволяє підприємствам більш точно планувати використання основних засобів і знижувати операційні витрати.

8. Системний підхід до оновлення технічного парку: необхідно розробити стратегічний план, що включатиме не лише заміну старої техніки, а й враховуватиме зростання потреб підприємства у техніці в залежності від масштабу виробництва.

ВИСНОВКИ

Під час проведення дослідження було досягнуто наступних результатів.

Визначено сутність амортизації, де вона розглядається як систематичний процес розподілу вартості необоротних активів на кілька періодів протягом їхнього корисного використання. Іншими словами, це поступове списання вартості активу на витрати протягом строку його експлуатації.

Виявлено розбіжності між поняттями «амортизація» і «знос». Дослідження показало, що відсутність єдиної тлумачення цих понять спричинила теоретичну колізію. Зазначено, що «знос» відображає ступінь зношеності майна, «зношення» – об'єктивний процес зменшення корисності активу, а «амортизація» – процес нарахування зносу і поступового перенесення вартості майна на новостворений продукт.

Проаналізовано нормативні акти щодо амортизації необоротних активів. Було систематизовано положення, які стосуються обліку та нарахування амортизації на необоротні активи в законодавстві та стандартах бухгалтерського обліку. Виявлено, що хоча є спільні аспекти між внутрішніми та міжнародними стандартами, існують значні відмінності, особливо у питаннях оцінки, переоцінки, нарахування амортизації та вибуття активів. Міжнародні стандарти, як правило, є загальними та не враховують національних особливостей бухгалтерського обліку.

Досліджено методи нарахування амортизації визначені НП(С)БО 7 та ПКУ. У ХХХХХ використовується – прямолінійний метод.

Проведено порівняльний аналіз методів нарахування амортизації, що підтвердив недоцільність використання лише прямолінійного методу, з огляду на те, що вибір методу нарахування амортизації є значним фактором зниження собівартості продукції (робіт, послуг).

Встановлено, що документування операцій пов'язаних із нарахуванням зносу (амортизації) необоротних активів являє собою систематичний, безперервний та послідовний процес. У досліджуваній агрофірмі операції з

необоротними активами оформляються первинними документами встановленої законодавством форми, та відображаються у бухгалтерському обліку де відбувається їх узагальнення у облікових регістрах (журналах, головних книгах) та формах звітності.

Ведення бухгалтерського обліку на підприємстві здійснюється з використанням програмного продукту «1 С: Бухгалтерія 8.3». Обліковий процес нарахування зносу (амортизації) необоротних активів закінчується складанням звітності. Інформація щодо зносу (амортизації) необоротних активів знайшла своє відображення у формі 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»; у формі 2 «Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід)» та у формі 5 «Примітки до річної фінансової звітності».

Головною метою діяльності досліджуваного підприємства – XXXXX, – як і кожного підприємництва, є одержання прибутку. Найбільшу питому вагу у структурі фінансових результатів підприємства займають доходи і витрати операційної діяльності. Дохід від реалізації зернових і технічних виступає основним джерелом прибутку, який забезпечує розвиток підприємства. Операційні витрати супроводжують процес реалізації товарів.

Аналіз ліквідності балансу XXXXX показав, що протягом досліджуваних років баланс має ознаки ліквідного. На 2023 рік фінансовий стан XXXXX можна охарактеризувати як ліквідний та платоспроможний. Показники структури капіталу є вище нормативного значення та свідчать про те, що XXXXX є фінансово стійким та незалежним від кредиторів.

Аналіз руху, функціонального стану та ефективності використання основних засобів показав:

- підприємство демонструє важливість технічного забезпечення підприємства та його спрямованість на модернізацію виробничих потужностей. Важливою ознакою є те, що більшість основних засобів підприємства належать до активної частини, що використовуються безпосередньо в виробничому процесі. Інші складові основних засобів, такі як будинки, споруди, транспортні засоби та інвентар, мають незначну частку в загальній структурі основних

засобів;

- XXXXX продовжує інвестувати в модернізацію основних засобів, зокрема в технічне обладнання, що забезпечує ефективність та зростання виробничих потужностей. Зростання частки активної частини основних засобів свідчить про оптимізацію виробничих ресурсів підприємства;

- результати аналізу показують позитивну динаміку оновлення основних засобів підприємства та ефективне їх використання, що підтверджується зростанням важливих показників, таких як фондівдача, фондомісткість та фондаозброєність. Однак, зниження рентабельності основних засобів через падіння чистого прибутку вказує на певні фінансові труднощі, які можуть потребувати додаткової уваги;

- зменшення суми амортизації на 36,7 % у 2023 році порівняно з 2021 роком може свідчити про зниження обсягів капітальних витрат або більш ефективне використання наявних основних засобів. Однак, позитивною тенденцією є те, що вся сума амортизації була використана для придбання нових машин і обладнання, що вказує на прагнення підприємства до оновлення технічного парку і підтримки високого рівня виробничих потужностей;

- зниження загальної рентабельності основних засобів і запасів на 25,2 пункти є негативною тенденцією, що свідчить про зниження ефективності використання як основних засобів, так і запасів. Найбільше вплинуло на це зниження рентабельності реалізації, що може свідчити про проблеми в продажах або в управлінні витратами. Хоча зниження коефіцієнта фондомісткості продукції позитивно вплинуло на рентабельність, загальне зниження ефективності перевищує цей позитивний фактор.

На підставі проведеного дослідження рекомендовано:

- оптимізувати амортизаційні витрати: оцінка та правильне нарахування амортизації основних засобів дозволить ефективно використовувати фінансові ресурси підприємства для їхнього оновлення і заміни. Це також забезпечить краще планування майбутніх витрат на модернізацію техніки;

- вибір оптимального методу нарахування амортизації: для

сільськогосподарських підприємств важливо враховувати специфіку циклів використання техніки, тому метод нарахування амортизації має бути таким, щоб забезпечити максимальну відповідність реальному зносу техніки;

- оптимізація витрат на паливо: врахування витрат палива на кожну одиницю роботи техніки дозволяє знижувати загальні витрати на енергоносії та покращувати економічні результати підприємства;

- застосування альтернативних видів палива: використання альтернативних джерел енергії, таких як біопаливо або електричні технології (де це можливо), може зменшити витрати на традиційні види палива і знизити шкідливі викиди.

